

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Barbora Jelenová

Historie vzdělávání v Dobrušce v kontextu historie města

Olomouc 2021

vedoucí práce: PhDr. Pavel Kopeček, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci s názvem Historie vzdělávání v Dobrušce v kontextu historie města vypracovala samostatně s využitím pouze uvedených zdrojů a pramenů.

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce panu PhDr. Pavlu Kopečkovi, PhD. Dále bych chtěla poděkovat vedení Vlastivědného muzea Dobruška za zapůjčení studijních materiálů a značnou pomoc v jejich orientaci. Můj dík patří především paní Mgr. Pavle Skalické, vedoucí střediska.

Obsah

ÚVOD	6
DOBRUŠKA	7
1. Městské správní celky	7
1.1. Běstviny	7
1.2. Domašín	7
1.3. Chábory	8
1.4. Křovice	9
1.5. Mělčany	10
1.6. Pulice	10
1.7. Spáleniště	11
Historie vzdělávání v Dobrušce	12
1. Nejstarší dějiny dobrušského školství	12
2. Školství a život ve městě v 18. století	13
3. Devatenácté století a národní obrození	15
3.1. Škola měšťanská	19
3.2. Rozšíření školy obecné	20
4. První světová válka a vznik samostatného státu	21
5. Období první republiky	24
6. Německá okupace a druhá světová válka	27
7. Komunistický převrat	29
7.1. Vývoj základních škol	32
7.2. Gymnázium	34
7.3. Střední průmyslová škola	35
7.4. Odborné učiliště	36
7.5. Vznik a zánik nových škol	36
7.6. Od pražského jara k Sametové revoluci	37
8. Současné školství v Dobrušce	38
2. VÝZNAMNÍ DOBRUŠTÍ RODÁCI A OSOBNOSTI	40
2.1. Alois Beer	40
2.2. Radim Drejsl	41
2.3. František Vladislav Hek	41
2.4. František Kupka	43
2.5. František Adolf Šubert	44
ZÁVĚR	45
Knižní zdroje	47

Archivní zdroje.....	47
Anotace.....	48

ÚVOD

Ve své bakalářské práci se zaměřím na problematiku historie vzdělávání v Dobrušce v kontextu historie města. Toto téma jsem si vybrala, jelikož se domnívám, že školství a jeho dějiny jsou stejně důležité, jako dějiny obecně. V dějinách Dobrušky neexistuje moc ucelených spisů, které by se touto problematikou zabývali. I to je důvod, proč mi zpracování této části historie přišlo zajímavé.

V bakalářské práci svou pozornost zaměřím tedy především na historii vzdělávání, a na historické události, které jej nejvíce ovlivnilo. Tato část práce bude rozdělena do kapitol, které na sebe budou chronologicky navazovat. V každé kapitole se zaměřím na vývoj vzdělávání v té době stejně jako na události, které se odehrávaly na jeho pozadí a významně tím školství ovlivnily. Pokusím se nastínit atmosféru tehdejší doby a představit tak nejen jak vypadalo vzdělávání a výchova mládeže, ale celkový život ve společnosti v malém českém městě.

Další částí, které budu věnovat pozornost budou významní rodáci a obyvatelé Dobrušky. Domnívám se, že je to taktéž důležitá součást městských dějin, která si zaslouží svou pozornost, jelikož někteří ze zmíněných se zajímali i o vývoj školství a zasloužili se o jeho rozvoj.

Cílem mé práce je především ukázat jiný pohled na historii. Fakt, že dějiny města se dají zkoumat i jinými cestami, a i to nám ukáže, čím si město za dobu své existence prošlo. Bylo by mi ctí, kdyby má práce přilákala někoho ke studiu regionální historie. Dle mého názoru je tato sféra studia historie často opomíjena, i přestože se jedná o její základní kámen.

DOBRUŠKA

Dobruška je malebné město, nacházející se v podhůří Orlických hor. Často je proto právem nazývána „bránou do Orlických hor“. Samotné město má bezmála 8 tisíc obyvatel a zaujímá plochu přibližně 3400 ha. Jedná se o druhé největší město v okrese Rychnov nad Kněžnou v Královéhradeckém kraji. Do správy města Dobrušky spadá taktéž několik dříve samostatných obcí, ležících v jejím blízkém okolí. Jedná se o následující obce: Běstvin, Domašín, Chábory, Křovice, Pulice a Spáleníšť. Mezi nejvýznamnější města nacházející se v okolí Dobrušky patří například nedaleké Opočno, Nové Město nad Metují, Rychnov nad Kněžnou či Deštné v Orlických horách.

V následující části krátce přiblížím obce, které jsou součástí Dobrušky. Přiblížím zde jejich stručnou historii a vývoj. Jedná se o obce, jejichž občané tvoří dodnes značnou část žactva v dobrušských školách.

1. Městské správní celky

1.1. Běstvin

Běstvin leží severně od Dobrušky a její součástí jsou od roku 1960. Jejich historie sahá do dávné minulosti. První písemná zmínka pochází z roku 1361. Jedná se o nadační listinu dobrušského kostela, ve které se píše nejen o Běstvinách, ale i o přilehlém lese Halíně.

Velmi významným objektem v obci je obecní zvonice, která se nachází na návsi a pochází z roku 1892. Dále v obci najdeme i několik objektů zděné lidové architektury. V lese Halíně, který k obci přiléhá, se nachází mohylové pohřebiště, které pochází až z doby bronzové.¹

1.2. Domašín

Další obcí, spadající pod Dobrušku je Domašín. Vesnice se nachází přibližně 2,5 kilometru východně od Dobrušky. První zmínky o existenci pochází z roku 1542, kdy se obec připomíná v urbáři opočenského panství. V březnu 1628 zde proběhlo

¹ MACH, Jiří. *Dobruška*. Dobruška: město Dobruška, 2008. str. 129 – 130.

velké selské povstání, za které byla obci uložena pokuta. Ta čítala 1050 kop míšeňských grošů. Tato cena byla poté snížena na pouhých 367 kop.

Domašín se může chlubit dlouhou hasičskou tradicí. Jeho hasičský sbor funguje nepřetržitě od roku 1883. V roce 1888 byla v obci vystavěna i hasičská zbrojnice.

Domašín, i přestože nepatří mezi největší obce v oblasti, tak má poměrně bohatou školskou historii. První místní škola zde byla umístěna v obecní pastoušce a od roku 1835 zde vyučoval Josef Hartman, tkadlec a bývalý voják. První školní budova zde potom byla vystavěna roku 1850 a bylo jí přiděleno číslo popisné 60. Samostatná škola zde fungovala od roku 1927, kdy byla zkolaudována. Mezi lety 1972 a 2007 fungovala budova jako součást Základní školy Františka Kupky v Dobrušce. V současné době se zde nachází depozitáře dobrušského muzea.²

1.3. Chábory

Chábory se nacházejí jihovýchodně od Dobrušky. Historie osady by mohla sahát až do dávného středověku, kdy v její blízkosti stával hrad. Bohužel se dodnes nedochovala žádná písemná zpráva. Je proto pouze domněváno, že hrad sloužil jako sídlo pánů z Dobrušky. První písemný důkaz pochází z roku 1540. Zde už se však píše o pustém hradu a louce pod ním, to dokazuje, že v tuto dobu již hrad nebyl obýván.

V 19. století dokonce na místě hradu vznikl kamenolom a velká část hradních zbytků byla zničena. Těžba byla zakázána až v roce 1934 a tím byly zachráněny alespoň nějaké zbytky hradu. Dochoval se pouze část příkopu, základy věže a několik budov v předhradí. V roce 1982 byl pod zbytky zříceniny otevřen areál zdraví.

Samotná obec Chábory je poprvé zmiňována v roce 1610. Významnou stavbou obce je cháborská kaple Nejsvětější trojice, která byla vysvěcena roku 1875 a roku 1919 byl do ní pořízen zvon. Cháborami se táhne Zlatý potok, přes který byl roku 1882 postaven kamenný most a na něm stála socha sv. Jana Nepomuckého. Most zde stál něco málo přes sto let, ale roku 1998 byl i se sochou stržen při velkých povodních.

² MACH, Jiří. *Dobruška*. Dobruška: město Dobruška, 2008. str. 131 – 132.

Povodeň však není jediná katastrofa, která město potkala. V roce 1884 téměř celá, v tu dobu pouze osada Chábory vyhořela. Požár zničil 15 dřevěných domků z tehdejšího celkového počtu 22 obydlí.³

1.4. Křovice

Křovice se nacházejí severně od Dobrušky. První zmínku o nich máme z roku 1361, kdy jméno této obce zmiňují páni Mutina a Sezema z Dobrušky v nadační listině k děkanskému kostelu Panny Marie a svatého Václava v Dobrušce.

Křovičtí obyvatelé byli další, kteří se zúčastnili velkého selského povstání v roce 1628, ve kterém mnoho z nich zemřelo.

Velmi významnou stavbou pro Křovice je kaple Panny Marie, stojící na kopečku uprostřed obce. Ta byla postavena v roce 1808 a po přestavbě nakonec vysvěcena až v roce 1893.

V Křovicích taktéž žilo několik oblastních významných rodáků. Jedná se zejména o Václava Dynteru, ve své době významný hudebník žil na přelomu 19. a 20. století. Svou pamětní desku na rodném domě s číslem popisným 26 má i Josef Šenkýř. Učitel, který jako mnoho dalších v jeho okolí narukoval do první světové války. Odešel bojovat na ruskou frontu, kde přeběhl a stal se příslušníkem československých legií. Se svou jednotkou byl poté na podzim roku 1917 přemístěn do Francie. Stal se četařem 21. československého střeleckého pluku a zúčastnil se bojů na západní frontě. Konce války se však nedočkal. Dne 23. října 1918 padl v boji s německými vojsky u francouzského města Terronu. Od roku 1937 visí na jeho rodném domě pamětní deska, jako připomínka na jeho službu vlasti.

Jen kousek za obcí směrem k Novému městu nad Metují stojí od roku 1900 cihlárna, ta byla využívána až do poloviny 20. století. V šedesátých letech zde byl objeven jeden z nejvýznamnějších pravěkých nálezů na Dobrušsku, našli se zde kosterní pozůstatky mamuta.⁴

³ MACH, Jiří. *Dobruška*. Dobruška: město Dobruška, 2008. str.133 – 134.

⁴ Tamtéž, str. 135 – 136.

1.5. Mělčany

Další významnou součástí Dobrušky jsou Mělčany. Obec se nachází jižně od Dobrušky a nejstarší zmínky o její existenci pocházejí z roku 1455. Tato zmínka se týká tvrze Zmrhalovice, která stála kousek nad Mělčany a s největší pravděpodobností sloužila jako strážní stanoviště opočenského hradu.

Nedaleko od obce, v lese Chlum na kopci nad osadou Podchlumí, se našly zbytky lužického hradiště z doby bronzové a také žárové pohřebiště na jižním úbočí kopce. To dokazuje, že oblast byla obydlena ještě mnohem dříve, než se dá doložit písemnými podklady.

I mělčanští obyvatelé se v roce 1628 zúčastnili velkého selského povstání. Za trest dostali pokutu, ze které však zaplatili jen část a zbytek jim byl odpuštěn.

Velmi významnou památkou pro obec je kříž, který stojí uprostřed obce a byl původně vyroben ze dřeva. Kříž byl postaven v roce 1848 na památku zrušení roboty, dřevěný kříž byl po pár letech nahrazen křížem kamenným.

Druhou významnou památkou je obecní zvonička, která byla vybudována v roce 1860. V průběhu první světové války, přesněji 23. září 1917 byl její zvon ze strachu z válečných rekvizic sňat a zahrabán. Po skončení války byl opět navrácen na své místo. Při druhé světové válce však zvon válečné rekvizici neunikl. Po válce si obyvatelé Mělčan zakoupili zvon nový a v roce 1947 jej nechali vysvětit.⁵

1.6. Pulice

Pulice se nacházejí na západě Dobrušky. V minulosti bývaly samostatnou obcí, ale v současnosti díky zástavbě plynule navazují na město. Spojovacím článkem mezi obcí a městem je Pulická ulice. Součástí Dobrušky jsou od roku 1946.

První zmínka o Pulicích pochází z roku 1361, stejně jako některé další vesnice je zmiňována v nadační listině k děkanskému kostelu Panny Marie a svatého Václava. Poddaní, žijící v Pulicích se stejně jako spousta dalších místních obyvatel účastnili velké selské rebelie v roce 1628. Obec za to dostala pokutu, ze které byla nakonec zaplácena pouze část.

⁵ MACH, Jiří. *Dobruška*. Dobruška: město Dobruška, 2008. str. 138 – 140.

Obyvatelé Pulic se účastnili i další rebelie, a to v roce 1775. Po této vzpouře dokonce odmítli robotovat, nakonec k tomu však byli donuceni vojskem.

Na každé straně obce se nacházely velké statky. Pro odlišení bylo pro ně používáno pojmenování Malý dvůr a Velký dvůr. Velký dvůr se nachází na konci obce, který směřuje k Opočnu. Dříve patřil do komplexu statků patřících opočenskému panstvu. Ve druhé polovině 20. století byl součástí jednotných zemědělských družstev, a právě to a časté přestavby zničilo jeho ryze historický charakter.

Významnou památkou v obci je pomník padlým. Ten připomíná ty, kteří položili své životy na bojištích první světové války. Kousek od pomníku stojí obecní zvonička.

V Pulicích se taktéž nachází budova školy. Ta nějakou dobu fungovala jako samostatná dvoutrídni obecní škola. V roce 1976 zde byla umístěna zvláštní škola. Od roku 1999 do roku 2008 zde bylo umístěno několik tříd Základní školy Františka Kupky v Dobrušce, které byly hojně využívány převážně pro výuku části prvního stupně (stejně jako budova školy v Domašíně).

Pulice mají i svůj malý obecní hřbitov. Ten se nachází kousek za vesnicí směrem k obci Bohuslavice. Pulicemi protéká Zlatý potok, ze kterého se v roce 1998 vylila voda a způsobila silné povodně. Ty nejhůře odnesli právě Pulice. Materiální škody vystoupali až do mnoha milionů. Povodeň však vzala i jeden lidský život. Pan Josef Slavík zemřel, když se snažil pomoci svým spoluobčanům. Za svou statečnost a obětavost byl poté vyznamenám prezidentem republiky Václavem Havlem a byla mu udělena medaile Za hrdinství in memoriam.⁶

1.7. Spáleníště

Poslední obcí spadající pod Dobrušku je Spáleníště. Jedná se o osadu, která je rozptýlena mezi obcemi Domašín, Chábory a Podbřezí. Nejstarší oficiální dokument o jejich jeho existenci pochází z roku 1597. To, že lidé na tomto území žili už dávno předtím je však jisté, jelikož zde bylo nalezeno několik sekerek z doby bronzové a další artefakty, které dokazují, že již v pravěku bylo toto území obývané. Spáleníště je oficiálně součástí Dobrušky od roku 1981.⁷

⁶ MACH, Jiří. *Dobruška*. Dobruška: město Dobruška, 2008. str. 141 – 143.

⁷ Tamtéž, str. 145.

Historie vzdělávání v Dobrušce

1. Nejstarší dějiny dobrušského školství

Nejstarší dochovaný dokument, na kterém je zaznamenáno vzdělávání v Dobrušce pochází z roku 1361. Jedná se o obdarování kostela panem Mutinou z Dobrušky u příležitosti vigilií sv. Petra a Pavla.

„Naši plnou moc přenášíme na plebána a nástupce jeho, propůjčující jim moc a právo, by takovou péčí měli o učitele školního nebo mistra školního a jiných služebníků kostelních, jak se jim zdáti bude. Připojujeme, by mistr školní, jak to od starodávného obyčeje až doposud bylo zachováno, i nadále zastával radní písařství čili zápisy městské v Dobrušce se všemi požitky.“⁸

Z dokumentu se taktéž dozvídáme o tom, jakým způsobem se pan Mutina postaral o obživu žáků. Vzdělávání a výchova mládeže tehdy velmi úzce souvisela s církví a náboženstvím, pan Mutina z Dobrušky tedy daroval místnímu faráři pozemky a pole, se kterými mohl sám farář svobodně nakládat. Jeho jedinou povinností bylo upéct každý den chléb z žitné mouky a ten mezi žáky ve škole denně spravedlivě rozdělit. Tyto pozemky byly pak později v průběhu husitských válek zabrány dobrušskými měšťany a křovickými usedlíky.

Zmíněné první zmínky o školství ve městě nejsou o moc starší než první oficiální dochované dokumenty o existenci města samotného. Dobruška vznikla z tržní osady Lešno, která se nacházela velmi strategicky na křižovatce významných obchodních cest. První dochovaná zmínka, ve které se již hovoří o městě Dobruška pochází z roku 1320. Jedná se o Mutinovo narovnání, ve kterém se píše například o městských právech, které v té době Dobruška již měla. Z toho se dá usuzovat, že existence města je tedy ještě o něco delší. Dobruška byla tou dobou obehnána městskou zdí a vedly z ní čtyři městské brány. Mezi zmíněná práva patří například právo vařit pivo. Dobruška byla po většinu času své existence velmi významným městem ve svém okolí. To dokazuje například to, že v roce 1364 ji byla přidělena magdeburská práva. Magdeburské právo představovalo v českých zemích spolu s právem norimberským dominantní typ městského práva.⁹

⁸ FRÝDA, Josef. *Dějiny školství v Dobrušce od počátku do současnosti*. Hradec Králové, 1973. Diplomová práce. Pedagogická fakulta v Hradci Králové, katedra historie a geografie. Str.8.

⁹ MACH, Jiří. *Dobruška*. Dobruška: město Dobruška, 2008. str. 5.

Další zpráva o vývoji školství se objevuje až v polovině 16. století. Veškeré dění mezi tím je tedy dodnes zahaleno tajemstvím. Víme pouze to, že škola se v tu dobu nacházela v budově, která stála naproti děkanství. V tomto objektu se nacházela až do velkého požáru v roce 1806, kdy podstatná část města shořela. Většina informací ze 16. století se týká pouze jmen učitelů, kteří v Dobrušce působili. Detailnější informace zahrnují pouze jejich rodinné vazby, a to především sňatky. Jedná se například o následující jména: Martin Merkvarťický, Tomáš Skutečský, Jan Zádolský, Tomáš Bílý, Jiří Černilovský a mnoho dalších.¹⁰

Co se týče běžného života ve městě v 16. století, tak to bylo pro Dobrušku období rozkvětu. Poté co se v roce 1495 stal rod Trčků z Lípy pány opočenského panství, kterého byla Dobruška součástí, stalo se z města nejen hospodářské centrum celého opočenska. Útlum rozkvětu přišel v roce 1565, kdy Dobrušku zachvátil ničivý požár. Právě tato událost spolu s množstvím požárů, které se městem v průběhu jeho existence prohnalo způsobila, že spousta oficiálních i neoficiálních dokumentů, týkajících se historie města chybí, jedná se tedy i o dokumenty, ve kterých byl zmapován vývoj vzdělávání ve městě.¹¹

2. Školství a život ve městě v 18. století

Další dokumenty, týkající se vzdělávání v Dobrušce máme až z poloviny 18. století. Z nich se do zvidáme o jistém panu učiteli Antonínu Vondřejcovi Přepyšském, který zde vyučoval přes čtyřicet let. Poprvé se zde dozvídáme, že za jeho působení probíhala výuka ve školní budově v obecním dvoře, který stál v dnešní Domašínské ulici.

Osmnácté století bylo přineslo do života ve městě spoustu změn. Už v druhé polovině 17. století se rod Trčků z Lípy zúčastnil protihabsburského valdštejského spiknutí a byl mu proto zkonfiskován všechn majetek a statky. Na místě vrchnosti je potom vystřídal italský rod Collorodo z Wallsee. Posledním pánem z rodu Trčků z Lípy byl Jan Rudolf hrabě Trčka z Lípy.

Značný zásah přinesly poté do životů dobrušských obyvatel prusko-rakouské války. Problémem bylo především to, že vojska přes města často přecházela a ubytovávala se v jeho blízkosti či přímo v něm. První pruské vojsko se ve městě objevilo už v říjnu 1740. Největší zátěží byl však pobyt vojska v roce 1741. Na začátku se zde objevilo na 600

¹⁰ FRÝDA, Josef. *Dějiny školství v Dobrušce od počátku do současnosti*. Hradec Králové, 1973.

Diplomová práce. Pedagogická fakulta v Hradci Králové, katedra historie a geografie. Str.10

¹¹ MACH, Jiří. *Dobruška – příběh města*. Dobruška: město Dobruška, 2018. str. 54.

pruských vojáků, kteří zabavili téměř všechny proviant a ve městě zůstali po celou zimu. Těsně po jejich odchodu do města dorazila jiná skupina pruských vojsk, kteří měli spoustu konfliktů s místními obyvateli. Město po celou dobu války zdatně chudlo a s ním i měšťané. Vojska se ve městě střídala jedno za druhým. V letech 1748/49 v Dobrušce pobývala dokonce vojska ruská. Jednalo se přibližně o 500 mužů, kteří neskrývali svůj postoj k místní židovské komunitě. Nejvíce na tento antisemitismus doplatil dobrušský žid Samuel Filip, který byl ruskými vojáky zavražděn.

Celé toto období mělo na město devastující účinky. Ještě několik následujících let se místní obyvatelé vypořádávali s neúrodou, hladomory a ekonomickým poklesem. Situace se částečně zlepšila po roce 1747, kdy byla do praxe uvedena protidrahotní opatření Marie Terezie.¹²

Osmnácté století bylo pro Dobrušku zároveň plné ničivých požárů. První z nich přišel už v roce 1702. Shořelo v tu dobu 62 domů, radnice s pivovarem a několik stodol, ve kterých byla uskladněna čerstvá úroda obilí. Obětí mu však nebyli jen domy, o život přišli celkem 4 lidé. Přestavba po tomto požáru se nesla už částečně v barokním stylu. Spousta domů v centru má však dodnes podobu renesanční.¹³

Další požár se městem prohnal v roce 1733, kdy shořelo několik stodol a 15 domů. V tomto století zachvátilo město ještě několik požárů, neúroda nebo povodně.

Město se v tomto století také značně rozrostlo, přibyla a rozšířila se předměstí na téměř všech stranách. Městská zeď postupně začala ztrácet svůj význam a byla postupně likvidována.

Nábožensky bylo 18. století pro místní obyvatele náročné. První polovinu se stále vzpamatovali z následků třicetileté války a jednalo se stále o dobu rekatolizace a duchovního útlaku. Katolická církev si postupně ve městě upevňovala svou pozici a stále rostoucí vliv.

Její vliv se značně promítl i do architektury města. Objevují se kamenné sochy různých svatořečených osob včetně například Jana Nepomuckého. Na náměstí byl vystaven

¹² MACH, Jiří. *Dobruška – příběh města*. Dobruška: město Dobruška. Str. 90.

¹³ Tamtéž, str. 94.

mariánský sloup. Přestavby a rekonstrukce se dočkal i kostel sv. Václava a hřbitovní kostelík Svatého Ducha.¹⁴

Součástí dobrušské společnosti byla i početná skupina Židů. V roce 1722 se přesně jednalo o 22 židovských rodin. Kvůli kompaktní městské zástavbě bylo obtížné jim vyhradit jednu oblast k pobytu. Nakonec dobrušské židovské ghetto vzniklo na dnešním Šubertově náměstí, kde se nacházelo několik domů, a dokonce i synagoga. Ta patří dodnes mezi významné dobrušské památky. Především proto, že se zde nachází jedny z mála dochovaných židovských očistných lázní v republice, tzv. *mikve*. Židovská obec v Dobrušce přežila bez větší úhony až do dvacátého století.¹⁵

3. Devatenácté století a národní obrození

První zmínka o školství, která se nachází v kronice města Dobrušky pochází z roku 1804. Tato zmínka se týká jistého pana učitele Františka Ježátka, který byl mezi svými žáky velmi populární a na kterého bylo ještě po letech s vděčností vzpomínáno. Po jeho smrti v roce 1805 bylo třeba místo opět obsadit. Na post místního učitele bylo tehdy 12 kandidátů. Z nich vzešel jako vítěz Josef Müller. Volba to ale nebyla jednoduchá. Ve městě se v tu chvíli vytvořily dvě skupiny. Jedna byla spíše konzervativní a v jejím čele stál děkan Josef Obst a zkušený radní Jan Jettmar. Na druhé straně stála více pokroková skupina, kterou vedl Františkem Vladislav Hek, významný dobrušský buditel. Každá z těchto skupin měla svého kandidáta na pozici učitele, a proto mezi nimi vypukl zásadní spor. Učitel Müller však nebyl kandidátem ani jedné zmíněné skupiny, ačkoliv po dosazení do funkce se přiklonil spíše na stranu F. V. Heka, čímž se dostal do sporu nejen s radním Jattmarem, který byl při volbě proti jeho zvolení, ale s celým magistrátem. Učitel Müller poté společně s Hekem založil školní knihovnu především pro odrostlejší mládež, čímž pozvedl úroveň výuky a vzdělanosti ve městě. Po požáru v roce 1806, který mimo mnoho ostatního zničil také budovu školy se Müller přestěhoval do hostince v Pulicích. Jak dlouho tam však pobýval a zda poté ještě někdy vyučoval není známo. Zemřel v roce 1828 ve věku čtyřiceti sedmi let.¹⁶

V již zmíněném roce 1806 celé město zachvátil ničivý požár, ve kterém byla zničena i budova školy. Požár se šířil z dřevěného stavení, stojícího těsně za jednou z městských bran. Kvůli silnému větru se oheň rychle šířil. Obyvatelé se ze začátku snažili zachránit

¹⁴ Tamtéž, str. 92.

¹⁵ MACH, Jiří. *Dobruška – příběh města*. Dobruška: město Dobruška. Str. 93.

¹⁶ FRÝDA, Josef. *Dějiny školství v Dobrušce od počátku do současnosti*. Hradec Králové, 1973. Diplomová práce. Pedagogická fakulta v Hradci Králové, katedra historie a geografie. Str.11.

nějaký majetek, tento boj se však rychle proměnil v boj o vlastní život. Většina domů byla v tu dobu alespoň z části dřevěná, nebylo proto možné oheň zastavit. Obyvatelé města se snažili najít úkryt kde jen to šlo. Kamenné zdi kostela se zdáli být ideální, a tak tam vznikl provizorní úkryt před plameny. Střecha kostela bohužel nevydržela a v kostele nastala panika. Po vyproštění z kostela za pomoci sekery se lidé snažili dostat k nedalekému potoku, to se však většině nepodařilo. „*Jedině Josef Hollman s manželkou svou dosáhli potoka ... avšak voda ohromným žárem kol hořících budov byla tak vřelá, že oba nebezpečně se spářili, měsíce k zahojení ran potřebovali a až do smrti hrozné známky na svém těle měli.*“¹⁷ Kromě kostela utrpěla enormní škody židovská čtvrť, právovárečné domy, městský pivovar i radniční věž, ze které se zřítila hořící baň přímo na dům a kupecký krám Františka Vladislava Heka.

Dodnes se bezesporu jedná o jednu z největších katastrof, které město za dobu jeho existence potkalo. Tento požár zničil během pouhých tří hodin, jak uvádí kronikář, 269 domů, radnici i s věží, pivovar, kostel se zvonicí i děkanstvím, kostnici, dvě školní budovy, chudobinec, sladovnu, synagogu a 69 stodol. Bez poškození zbyly ve městě pouze dvě ulice, Pulická a Opočenská a pár dalších domků. Požár si vyžádal celkem 19 obětí na životech a nespočet vážně zraněných.¹⁸

Materiální i finanční pomoc poskytly po tragédii městu okolní obce a vesnice, stejně jako opočenské panství. Požár také znamenal vizuální změnu města. Domy se začaly stavět spíše kamenné, město se v 19. století zásadně rozšířilo a městské brány byly na dobro zbourány. Škola byla potom umístěna do obecního dvora, později do místního špitálního stavení, které stálo vedle děkanství a právě obecní dvůr byl upraven tak, aby mohl sloužit jako špitál. V roce 1817 začala výstavba nové školní budovy, ze které se později stala škola dívčí. Stavba byla za finanční pomoci místních obyvatel dokončena v roce 1818 a po různých renovacích a přestavbách slouží dodnes.

Celé období, které je popsáno v této kapitole můžeme taktéž zahrnout do období národního obrození. Jednalo se o velmi významnou epochu historie nejen Dobrušky, ale celých českých zemí. Hlavním představitelem a vůdčí osobností byl v Dobrušce již zmíněný kupec František Vladislav Hek. Hek byl k tomu ještě básníkem a občasným hudebním skladatelem. Měl poněkud liberální názory, které byly ovlivněny nejspíše francouzským

¹⁷ MACH, Jiří. *Dobruška - příběh města*. Dobruška: město Dobruška, 2018. str. 113.

¹⁸ Tamtéž, str. 111.

racionalismem, a to ho často dostávalo do sporu s konzervativními měšťany. Hek ve svých básních často skrytě kritizoval společenské poměry kolem sebe. Další významnou místní postavou byl například dobrušský kaplan Josef Liboslav Ziegler. V roce 1837 vznikl spolek divadelních ochotníků, kteří také významně přispěli k posílení národního ducha a vlastenectví. Ochotníci tehdy hráli na náměstí, a to až do roku 1850. Ve čtyřicátých letech 19.století přichází i do Dobrušky nová generace národních buditelů. Rok 1848 přinesl do Dobrušky nadšení, především pak ze zrušení roboty.¹⁹

Do doby otevření nově vybudované školy v roce 1818 fungovala v Dobrušce pouze dvoutřídní farní škola. V témže roce byla rozšířena na školu trojtřídní. I přesto bylo místní vzdělávání na poměrně nízké úrovni. Učitele Müllera vystřídal na jeho pozici v roce 1828 pan učitel František Novák. Vystřídalo se zde také spousta různých podučitelů. Zavalení prací, ze kterou nebyli většinou adekvátně odměněni byli především oni. Na jednoho podučitele často vycházela výuka i 200 dětí. Učitel Novák vedl spory nejen se svými podřízenými ale také s magistrátem města a jeho církevním představenstvem. Problémem bylo především to, že i přesto že Dobruška byla od svého počátku ryze českou školou, Novák vyučoval vše výhradně v německém jazyce a nehodlal to změnit.²⁰

Škola byla zároveň přeplněná, a to především dvě nižší třídy. Představenstvo města proto od roku 1854 přemýšlelo o rozšíření obecné školy, či o zřízení nové hlavní školy. Proti rozšíření školy se ohradil především tehdejší učitel. V roce 1865 byla tedy otevřena čtyřtřídní škola hlavní.

Slibný rozjezd školství zpomalil rok 1866. V době prusko-rakouské války, když městem procházela vojska, byla výuka od 20. června do 20. července dokonce zastavena. Po jejich odchodu si rok 1866 pro Dobrušku přichystal ještě jednu zásadní ránu. Dne 7. října okolo šesté hodiny večer vypukl v Kostelní ulici požár. Kvůli silnému větru a suchému počasí se oheň rychle rozšířil na náměstí. Toho dne přišlo na 200 rodin o střechu nad hlavou. Vyhořely domy na náměstí, židovská čtvrť a části přilehlých ulic. Na rozdíl od ničivého požáru v roce 1806 si tato katastrofa vyžádala pouze jednu oběť na lidském životě. Budova školy tehdy posloužila jako úschovna potravin pro ty zasažené katastrofou.

¹⁹ MACH, Jiří. *Dobruška – příběh města*. Dobruška: město Dobruška, 2018. str. 109.

²⁰ *Kronika školy dobrušské od počátku do dne 28. srpna 1893*. Okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv škol Dobruška. Str.12.

Hned další den ráno začali městu okolní obce posílat pomoc. Jednalo se o finanční i věcné dary. Pomoc přicházela nakonec z celých Čech i Moravy, z Rakouska i dalších částí monarchie. Nejvýraznější pomoc poskytl císař František Josef a opočenský kníže Josef Colloredo-Mansfeld.

Došlo tedy k dalším přestavbám a rekonstrukci města. Zásadní změnou prošel vyhořelý pivovar. Ten původní, stojící na náměstí byl zbořen a byl vystavěn nový v Křovické ulici, kde stojí dodnes. V Kostelní ulici byla postavena nová škola, dnešní budova Základní umělecké školy. V dnešní ulici Františka Kupky byla vystavěna nová budova školy měšťanské, ve které dnes sídlí Základní škola Františka Kupky.²¹

Především v druhé polovině 19.století byly značnou součástí městského společenského života spolky. Mezi ty nejvýznamnější v Dobrušce můžeme zařadit pěvecký spolek Dobroš. K němu se po nějaké době přidala Dívčí pěvecká jednota Vlasta, která s pár přestávkami funguje dodnes. Důležitým spolkem byl i sbor dobrovolných hasičů, který byl v Dobrušce založen roku 1874. V roce 1886 byl založen asi nejvýznamnější z nově založených spolků, a to Sokol, který stejně jako ženský sbor Vlasta, funguje v Dobrušce dodnes.

Další zásadní milník ve vývoji, a především ve zvýšení kvality vzdělávání se odehrál ve školním roce 1867/68. Byla založena žákovská i učitelská knihovna, pro které bylo dohromady zakoupeno na 230 svazků knih.²²

Ve stejném roce (1868) pak došlo k zásadní reorganizaci školství a zrušení nad nimi duchovní správy. Hlavní školy byly nahrazeny školami měšťanskými. V Dobrušce však v tu dobu fungovala pouze pětitřídní obecná škola. Ta byla později rozšířena na školu šestitřídní a rozdělena na dívčí a chlapeckou.²³

I přes různé pokusy o další reorganizaci a rozdělení dětí do tříd zůstávala škola stále přeplněná. Vznikaly proto postupně třídy paralelní k různým ročníkům. Nerozdělené nakonec zůstaly v roce 1883 pouze třídy první a druhá.

V roce 1885 bylo výnosem zemské školní rady ustanoveno, že škola musí být definitivně rozdělena na dvě samostatné školy. Vznikla tedy samostatná pětitřídní škola

²¹ MACH, Jiří. *Dobruška – příběh města*. Dobruška: město Dobruška, 2018. str. 129 – 134.

²² *Kronika školy dobrušské od počátku do dne 28. srpna 1893*. Okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv škol Dobruška. Str. 23.

²³ Tamtéž, str. 32.

chlapecká a čtyřtřídní škola dívčí. Kvůli tomu byla narychlo vystavěna nová budova, do které byla umístěna chlapecká škola a dívky zůstaly v té původní.

Ještě před konečným rozdělením škol byla v roce 1876 zavedena výuka německého jazyka, která probíhala vždy dvě hodiny týdně ve třetí třídě a po třech hodinách týdně ve čtvrté a páté třídě. Následující rok byla potom zvýšena kvalita výuky tělesné výchovy, když byla zřízena nová tělocvična, do které bylo pořízeno nové nářadí.²⁴

V roce 1892 bylo usneseno nařízení, že chlapecká škola bude redukována na čtyřtřídní, stejně jako byla škola dívčí.

Základy moderního školství jsou v Dobrušce položeny v devadesátých letech devatenáctého století. Vzdělávání se tedy ve městě opět dostalo na vyšší úroveň. Kromě měšťanské školy chlapecké a dívčí byla ve městě v roce 1890 založena také průmyslová škola pokračovací. Škola byla zpočátku pouze dvoutřídní a vyučování probíhalo třikrát týdně od šesti do osmi hodin a v neděli jednu hodinu. V roce 1900 pak byla oficiálně rozšířena o jednu přípravnou třídu a byla tedy od té doby trojtřídní.

3.1. Škola měšťanská

Jak již bylo zmíněno, asi nejvýznamnějším počinem ve vývoji dobrušského vzdělávání na konci devatenáctého století bylo zřízení měšťanských škol.

Jako první byla zřízena měšťanská škola chlapecká. První ročník byl otevřen slavnostně dne 4. října roku 1890. Tato třída se tehdy nacházela ještě v budově školy obecné, jelikož škola měšťanská neměla svou vlastní budovu.

Celý učitelský sbor se snažil o co nejrychlejší zlepšení kvality výuky. V roce 1891 byla potom okresní školní radou povolena výuka němčiny. O šest let poté, tedy v roce 1897 byla okresní školní radou schválena i výuka francouzského jazyka, a to jako nepovinného předmětu. Tím byla opět zvýšena kvalita výuky v dobrušské škole.²⁵

Po zřízení měšťanské školy chlapecké byla obnovena jednání o zřízení i školy dívčí. V dubnu 1891 bylo v Praze zemskou školní radou zahájeno komisionální řízení, které mělo o otevření měšťanské školy dívčí rozhodnout. Tato komise se sestavovala z 2 zástupců města Dobrušky, zástupců přiškolených obcí a zástupců místní školní rady. Komise se sešla

²⁴ *Kronika školy dobrušské od počátku do dne 28. srpna 1893*. Okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv škol Dobruška. Str. 38.

²⁵ FRÝDA, Josef. *Dějiny školství v Dobrušce od počátku do současnosti*. Hradec Králové, 1973. Diplomová práce. Pedagogická fakulta v Hradci Králové, katedra historie a geografie. Str. 23.

31. května 1891, zástupci přiškolených obcí se však vyjádřili proti zavedení školy, jelikož prý neměli potřebné finanční prostředky na příspěví na její výstavbu a otevření.

Ze zápisu kronikáře se však dozvídáme, že finanční situace nebyla jediným a hlavním důvodem nesouhlasu. Důvodem odmítnutí byl hlavně zpátečnický postoj zainteresovaných osob vůči vzdělávání dívek. Zápis z kroniky z daného jednání zní takto: „Zástupcové obce Provozské, zvláště p. Veverka, jal se dokazovati, jak škodlivé jest vzdělání dívek vůbec, jelikož dokonce toho nepotřebují, on že by vždy a všude proti dívčím školám vystoupil“²⁶.

Po tomto jednání se pak místní školní rada a obecní zastupitelstvo rozhodlo, že obec vezme veškeré náklady na sebe. Zřízení školy bylo poté schváleno i zemskými úřady. První ročník dívčí měšťanské školy byl pak slavnostně otevřen dne 19. září 1892. Problém pak nastal s umístěním třídy, jelikož pro školu neexistovala samostatná budova. Třída byla proto dočasně umístěna do budovy dívčí školy obecné.²⁷

3.2. Rozšíření školy obecné

Zřízení dívčí měšťanské školy zvýšilo počet dobrušských škol na pět. K dispozici byly ale pouze dvě budovy, což značilo velký problém. Největší překážka ve výstavbě nové budovy byla finanční. Po několika jednáních bylo nakonec rozhodnuto, kde bude nová školní budova stát. Slavnostní položení základního kamene proběhlo dne 24. července 1892 v dnešní ulici Františka Kupky. Stavba šla až překvapivě rychle a byla dokončena na podzim následujícího roku (1893).²⁸

Změnu, kterou vyvolalo zřízení nových škol a výstavba nové budovy, byla v organizační struktuře, a to především na místě ředitele škol. Po různých diskuzích a návrzích byly veškeré spory o správu škol ukončeny rozhodnutím zemské školní rady. Ta výnosem v roce 1895 rozhodla, že obecnou chlapeckou školu a měšťanskou chlapeckou školu bude spravovat původní ředitel školy měšťanské. Stejný model byl pak použit u škol dívčích.

²⁶ *Kronika školy dobrušské od počátku do dne 28. srpna 1893.* Okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv škol Dobruška. Str. 209.

²⁷ *Památní kniha obecné školy dívčí v Dobrušce.* Okresní archiv Rychnov nad Kněžnou fond Archiv škol Dobruška. Str. 54.

²⁸ *Kronika školy dobrušské od počátku do dne 28. srpna 1893.* Okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv škol Dobruška. Str. 288.

V průběhu devadesátých let tedy došlo ke značnému vývoji měšťanských škol. Na druhou stranu školy obecné se potýkaly s velkými problémy. Tím největším problémem bylo přeplnění tříd. Byl tedy podán návrh o rozšíření chlapecké obecné školy, návrh byl však zamítnut zemskou školní radou.²⁹

Jednání o zřízení pobočky čtvrté třídy bylo však obnoveno, jelikož ji v tu dobu navštěvovalo na 90 žáků, což byl nadměrný počet. Žádost byla poté přesunuta vyšším školním orgánům a proti byl pouze jeden hlas. Místní školní rada poté vydala dne 4. dubna 1900 usnesení, kde požadavek zamítla. Žádost byla obnovena v dalším roce. Stejně jako v předešlých letech přiškolené obce Křovice, Pulice, Mělčany a Provoz hlasovaly proti. Městské zastupitelstvo však přislíbilo, že veškeré náklady na zřízení nové pobočky a náklady potřebné na její chod bude hradit samo. Po tomto prohlášení zemská školní rada povolila zřízení jedné zatimní pobočky při čtvrté třídě chlapecké školy obecné a zároveň bylo povoleno zřídit nové místo vyučitele.

Tento úspěch vedl k zahájení dalších jednání o zlepšení kvality výuky i na ostatních dobrušských školách. Jednou z nich bylo například zavedení nepovinné němčiny na chlapecké měšťanské škole.

Ještě před vypuknutím první světové války došlo k další zásadní události, která opět upravila dobrušské školství. Dne 22. února 1905 bylo obecním zastupitelstvem rozhodnuto, že od počátku školního roku 1905/06 bude zrušeno vybírání školného. To bylo poté hrazeno z obecních důchodů. Vzdělávání se proto stalo opět dostupnějším.

4. První světová válka a vznik samostatného státu

První světová válka zasáhla do fungování celé společnosti. Stejně jako hospodářství, či kulturu, nevyhnula se ani školství.

V Dobrušce byla již na počátku války zastavena výuka francouzského jazyka. Důvodem byla smrt učitele, za kterého nebylo možné najít náhradu. Hledání však nebylo moc usilovné, jelikož se jednalo o jazyk nepřítele, tudíž ne tak důležitý, jako byl například jazyk německý.

Kvůli problémům se zásobováním města byla ve školním roce 1916/17 dokonce zavřena dětská stravovna. Na konci války byla situace tak vážná, že z důvodu všeobecného

²⁹ *Kronika školy dobrušské ode dne 8. m. září 1893 do 1945.* Okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv škol Dobruška. Str. 170 – 171.

nedostatku zboží (nejen potravin), byla 12. února 1917 výuka pozastavena. Obnovit se jí podařilo až 1. května 1917.³⁰

Výuka byla poté v průběhu války ještě několikrát pozastavena, a to většinou v podzimních a zimních měsících z důvodu nedostatku topiva. Obec se poté rozhodla založit válečnou vývařovnu na vlastní náklady. Pod to zahrnula i dětskou stravovnu, ve které žáci dostávali polévku. Vytoužený konec války a s tím přicházející samostatnost a vznik nového státu uvítali všichni s radostí, a to včetně učitelského sboru i žáků na slavnostním shromáždění dne 12. listopadu 1918.³¹

Období před první světovou válkou se z mnoha dobových fotografií zdá v Dobrušce idylicky. Opak je však pravdou. Průmyslový růst změnil tvář města. Například z náměstí byla odstraněna stará barokní kašna. Z města zmizela i poklidná společenská atmosféra, jako kdyby obyvatelé věděli, co následující dekády přinesou.

První světová válka byl konflikt, který svět předtím nikdy neviděl a navždy změnil jeho fungování. Pro obyvatele Dobrušky a mnoho dalších měst se jednalo o první válku, do které byli aktivně zapojeni, a to většinou proti své vůli. Městem byla cítit panika, nejistota a strach z toho, co přijde.

Zpráva o vypuknutí války byla v Dobrušce pro její občany téměř k neuvěření. „*V neděli ráno dne 26. července na den sv. Anny sbíhali se lidé k nárožím, kde vylepovaly plakáty, svolávající všechny vojáky až do 37 let k okamžitému nástupu do 24 hodin. Ženy plakaly, muži chodili zamklé, někteří pili. Nato ještě to samé vybuchováno, to bylo asi 9 hodin; nato po 10. hod. plakáty městský tajemník p. Lajerer strhal a byla všeobecná radost až do 2. hod. odpoledne (že snad je to omyl), ale tu přijel automobilem úředník z hejtmanství a přinesl plakáty svolání do armádních sborů. První a ještě po kolik dnů lidé nepracovali, stáli jen v hloučcích venku a rokovali, neb chodili vyprovázet brance na nádraží, takže ani místo kolem nestačovalo. Bylo to moc tklivé loučení se otců rodin se ženami a dětmi.*“³²

Pro občany byl také zásadní problém, který přinesl strach z války, nedostatek potravin a následné zvyšování jejich cen. Brzo došlo k nedostatku mouky, cukru, petroleje

³⁰ *Kronika školy dobrušské ode dne 8. m. září 1893 do 1924.* Okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv škol Dobruška. Str. 504.

³¹ *Kronika školy dobrušské ode dne 8. m. září 1893 do 1924.* okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv škol Dobruška. Str. 541 – 543.

³² Písemné svědectví Aloise Kohoutka.

či kávy a obilí. Ze strany státu dokonce došlo k ustanovení cen, ale ty i přes nařízení rostly do astronomických výšin.³³

Osudy těch, kteří byli odesláni na frontu jsou často velmi tragické. Ani obyvatelům Dobrušky a okolí se nevyhnula tato povinnost, a proto mnoho chlapců a mužů odcházelo do bojů, bez jakékoliv předešlé válečné zkušenosti, kromě snad krátkého výcviku. I z toho důvodu byly jejich válečné osudy často až příliš krátké.

Jako příklad za všechny uvádím bratry Chmelařovi z Běstvin. Jaroslav, Josef a Jan byli všichni odvedeni během roku 1915. Ani jeden z nich se však domů nevrátil. Zemřeli ještě téhož roku, jejich otec Josef Chmelař tedy přišel o všechny tři své syny během jednoho roku světové války.

Další velmi krátký a tragický osud potkal osmnáctiletého Václava Frydrycha. Ten byl odveden roku 1915 do Vysokého Mýta na výcvik a odtamtud byl odeslán na ruskou frontu. Z běstvinské kroniky se dočteme: „*Zde byl po několika málo dnech při srážce s kozáky střelen do břicha. Na místě padl a byl pohřben svými kamarády v samostatném hrobě. Jmenovaný, spatřiv hrůzy války, napsal svému otci spěšně listek s obsahem „modlete se za mne, je se mnou zle“; listek odeslali již jen jeho kamarádi, kteří na něj připsali: již nežije, padl 4.července 1915.*“³⁴

Po celou dobu války se město vypořádávalo s nedostatkem potravin, surovin a ostatního zboží. Fungovala tak například „chlebová komise“, která přidělovala obyvatelům města chléb i mouku. Byly zavedeny různé příděly potravin i ostatního.³⁵

Kvůli válce byly problémové i další oblasti života. Značně oslabena byla železniční doprava, město zavedlo noční hlídku, aby předcházela velkým požárům a krádežím.

Někteří z dobrušských občanů byli také zapojeni do protirakouského odboje. Členem odbojové organizace Maffie byl i dobrušský poštmistr Václav Malý. A byla ro právě jeho příslušnost k uvedené organizaci, která způsobila událost, již se moderní dějiny Dobrušky mohou chlubit jako neobvyklou zvláštností. Dne 5. října 1918 došel na dobrušský poštovní úřad telegram, který obsahoval informaci o připravované kapitulaci Rakouska-Uherska. Telegram byl určen do rukou poštmistra Malého, který však v tu dobu nebyl na poště

³³ MACH, Jiří. *Dobruška – příběh města*. Dobruška: město Dobruška, 2018. str. 174.

³⁴ MACH, Jiří. *Dobruška - příběh města*. Dobruška: město Dobruška, 2018. ISBN 978-80-907227-0-5. str. 175.

³⁵ MACH, Jiří. *Dobruška – příběh města*. Dobruška: město Dobruška, 2018. str. 174 – 175.

*přítomen. Pracovnice pošty, která telegram přijala, si jej vyložila tak, že Rakousko-Uhersko kapitulovalo a že přišel toužebně očekávaný mír. Informaci si nenechala pro sebe, takže se zpráva rychlostí blesku rozšířila do celého města. Lidé se začali srocovat na ulicích, objevila se hudba, pochodovalo se po městě, shazovali se rakouští „orličci“, byli osvobozeni vojenští zběhové, uvěznění v šatlavě pod radnicí, a oslavovalo se dlouho do noci i v místních hospodách. Následoval poněkud rozpačitý druhý den, kdy obyvatelé Dobrušky zjistili, že jejich radost byla poněkud předčasná. Bylo dokonce zavedeno vyšetřování, které však bylo vedeno liknavě a skutečným vyhlášením konce monarchie a vzniku samostatného Československa pozbylo smyslu. Přesto však se ono oficiální vyhlášení samostatného státu slavilo v Dobrušce až o den později než jinde, tedy 29. října, kdy o pravdivosti zprávy již nemohlo být pochyb.*³⁶

5. Období první republiky

Vznik samostatné Československé republiky přinesl do Dobrušky jednu úplně novou oblast vzdělávání a péče o děti. Jednalo se o děti v předškolním věku, o které se správa města do té doby moc nezajímala. Roku 1924 byla pak v Dobrušce otevřena dětská opatrovna, do které bylo zapsáno 54 dětí. To svědčí o tom, že taková služba byla ve městě vřele přivítána. Opatrovna byla pořízena a nadále financována ze soukromých zdrojů.³⁷

Pozvednout úroveň výuky se snažily všechny místní školy. Na měšťanské škole dívčí se učitelský sbor snažil zasadit o výuku francouzského jazyka. V roce 1920 bylo žádosti vyhověno, problém však byl s hledáním vhodného a dostatečně kvalifikovaného učitele. Proto se spuštění výuky opozdilo o několik školních let.³⁸

Mezi léty 1925 a 1927 docházelo k různému spojování dívčích a chlapeckých tříd, a to především na školách obecných. Důvodem byl trvajících nedostatek učitelů.

Dobruška se mezi lety 1930 a 1931 stala hostitelem různých přednášek, na které se sjížděli učitelé z celého školního okresu. Tématem přednášek bylo především reformní

³⁶ MACH, Jiří. *Dobruška - příběh města*. Dobruška: město Dobruška, 2018. str. 179.

³⁷ FRÝDA, Josef. *Dějiny školství v Dobrušce od počátku do současnosti*. Hradec Králové, 1973. Diplomová práce. Pedagogická fakulta v Hradci Králové, katedra historie a geografie. Str. 36.

³⁸ *Památní kniha obecné školy dívčí v Dobrušce*. Okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv škol Dobruška.

školství a mezi přednášející patřil např. doktor Václav Příhoda, doktor Jan Uher či doktor Chlup.

Konec dvacátých let a počátek let třicátých se zprvu zdál být obdobím rozvoje nejen školství, ale nekompromisní zásah hospodářské krize zapříčinil stagnaci. Nejvíce se projevila na omezení výroby v továrnách a s tím na jejich zaměstnancích. Děti z dělnických rodin neměly ani nejnnutnější vybavení na zimu, městská rada proto uspořádala sbírku milodarů. Nejchudší žáci byli pak poděleni oblečením i obuví. Dalším pokusem o pomoc byla tzv. mléčná akce. Od počátku listopadu roku 1933 bylo 30 dětí ze školy obecné a 18 dětí ze školy měšťanské pravidelně podílono denní dávkou ¼ litru mléka. Tyto po většinou jednorázové akce však žádnou zásadní změnu k lepšímu nezpůsobily.³⁹

Další postup v modernizaci školství přišel v roce 1935. Na základě dotazníků, které byli rozdány mezi rodiči žáků byly ustanoveny pravidelné schůze mezi školou a rodiči. První ustavující schůze se odehrála dne 14. února roku 1935 a týkala se obou měšťanských škol.

Nově ustanovené rodičovské sdružení se zasloužilo například o obstarání jídla pro chudé žáky nebo o nashromáždění peněz na dobročinné účely. Rodičovskému sdružení se dokonce za pomoci školní rady a vedení povedlo zabránit sloučení obou měšťanských škol do jedné, tedy chlapecké a dívčí, tak jak to nařizoval okresní školní výbor v Novém Městě nad Metují.

Mezi vítězné argumenty patřily například obavy rodičů starších dětí, jichž by se sloučení týkalo. Jednalo se o žáky v období puberty a obava byla především z mravního hlediska. Druhým velmi silným argumentem byla i dále probíhající hospodářská krize a jelikož obě školy používaly rozdílné učebnice, bylo by pro některé rodiny finančně nákladné a někdy až nemožné obstarat svým dětem potřebné školní pomůcky.⁴⁰

Dobrušské školství se po celou dobu svého historického vývoje potýkalo především s velkým počtem žáků a k tomu neadekvátnímu prostoru, tedy s málo třídami a budovami. V roce 1936 tedy město získává další školní budovu.

³⁹ FRÝDA, Josef. *Dějiny školství v Dobrušce od počátku do současnosti*. Hradec Králové, 1973. Diplomová práce. Pedagogická fakulta v Hradci Králové, katedra historie a geografie. Str. 38.

⁴⁰ *Památní kniha obecné školy dívčí v Dobrušce*. Okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv škol Dobruška.

Nová škola byla vystavěna v Pulicích a obec tím byla vyškolená z dosavadní obce dobrušské. Na nové škole byly otevřeny dvě třídy. Vystavění nové školy však problém nevyřešilo a s nedostatkem prostoru pro vzdělávání se město potýkalo i nadále.

Již existující školní budovy se po čase opotřebovaly a již nebyly vyhovující. Byla proto potřeba výstavba a přestavba dalších prostor. Ve velmi špatném stavu se nacházela například budova měšťanské školy. Město Dobruška se proto rozhodlo pro výstavbu nové budovy. Pro výstavbu byl vybrán i pozemek a místo se zdálo býti vyhovující. Kvůli aktuální politické a válečné situaci ke stavbě nikdy nedošlo.

V roce 1938 bylo v Dobrušce výnosem zemské školní rady zřízeno újezdní měšťanské školství, do kterého spadaly následující obce: Bačetín, Běstvin, Dobruška, Domašín, Hlinné, Chábory, Chlístov, Křovice, Lhota, Mělčany, Miškov, Ohnišov, Podbřeží, Provoz, Pulice, Pohoří, Paseky, Roudné, Sudín, Spáleníště, Skulina a Val.

První léta první republiky, a tedy léta poválečná znamenala pro Dobrušku zejména ekonomický růst. Rozvíjely se jak velké již zavedené podniky, tak i menší obchodníci a malé firmy.

K propadu hospodářství došlo až ve třicátých letech kvůli celosvětové hospodářské krizi. I z toho se však město dostalo bez větší újmy.

K rozkvětu došlo i na poli společenském. Došlo k obnovení divadelního spolku F.A. Šuberta, byla otevřena sokolovna či nová atrakce v podobě kina. Byl obnoven chod i většiny dalších spolků, jako pěveckých sborů Vlasta a Dobroš. Repertoár těchto pěveckých souborů byl v tu dobu značně vlastenecký. Nejvýznamnějším a největším spolkem byl však v době meziválečné bezpochyby Sokol.

V meziválečné době docházelo taktéž k výstavbě nových domů, jednalo se především o rodinné domy a vilky pro příslušníky středních a vyšších středních vrstev.

Dobruška byla i nadále ekonomickým centrem širší oblasti, nejdůležitějšími přispěvateli byli především živnostníci v oblasti a řemesel. Co se týče politiky, tak převahu měla ve městě v době první republiky strana lidová.⁴¹

⁴¹ MACH, Jiří. *Dobruška – příběh města*. Dobruška: město Dobruška, 2018. str. 181 – 187.

6. Německá okupace a druhá světová válka

Stejně jako všechny další oblasti fungování společnosti, i dobrušské školství významně zasáhly události provázející druhou světovou válku. V roce 1940 dokonce německé gestapo zasáhlo proti několika dobrušským pokrokovým učitelům.

„Ve středu, dne 14. února dostavili se do ředitelny měšťanské školy chlapecké dva členové tajné německé policie z Hradce Králové a vyzvali za přítomnosti ředitele pana učitele Žabokrtského, aby ihned s nimi odjel domů a pak do Hradce Králové k vyšetřování. Po prohlídce jeho bytu převezen byl k okresnímu soudu v Opočně a v týž dne pak do Hradce Králové, kdež jej umístili ve vězení krajského soudu.“

Další učitelé byli zatčeni ještě téhož roku, a to 4. května. Jednalo se o Josefa Cvrčka a Josefa Pancíře. Ti byli ihned po zatčení odvedeni na místní četnickou stanici a poté přemístěni ke krajskému soudu v Hradci Králové. Ze tří zatčených se beztretně vrátil pouze pan učitel Cvrček. Oba zbylí byli suspendováni a z důvodů politických dokonce odvezeni do Německa. Jejich pracovní místa pak zůstala neobsazena.

Dalším odsouzeným učitelem byl Oldřich Hnatowicz. Ten strávil ve vězení pět let a spolu s Josefem Pancířem se 20. května 1945 vrátil domů. Nejtragičtější osud z nich potkal však již zmíněného Josefa Žabokrtského. Ve Stuttgartu byl odsouzen k trestu smrti a dne 1. června 1943 byl popraven.⁴²

Školní kronika, která byla do té doby poctivě sepisována byla na základě rozhodnutí nadřízených školních orgánů zapečetěna a uložena, jelikož patřila mezi ostatní „závadné“ knihy. Od školního roku 1940/41 byla zavedena kronika nová.

Válečné období se na dobrušském školství odrazilo především na časté reorganizaci systému. Rozhodnutí to byla však často zmatená a bezúčelná. Nové výnosy a vyhlášky byly vydávány příliš často a většinou to bylo tak, že jeden výnos byl za chvíli rušen či pozměněn jiným.

Výuka na školách byla tedy v tu dobu velmi chaotická a neucelená, do toho se kompletně musela podříditi německé nacistické ideologii. Změny se týkaly především přesouvání žáků z budovy do budovy, změn počtů tříd ve školách a jejich umístění.

⁴² FRÝDA, Josef. *Dějiny školství v Dobrušce od počátku do současnosti*. Hradec Králové, 1973. Diplomová práce. Pedagogická fakulta v Hradci Králové, katedra historie a geografie. Str. 44 – 45.

Na konci války došlo dokonce k zabírání budov nacistickou armádou, která je potřebovala jako polní lazarety. Měnily se také počty žáků ve třídách a zápis do škol byl omezován pouze na část přihlášených.⁴³

Asi nejzásadnější a také poslední reorganizace byla vyhlášena v září roku 1944. Školy hlavní, které v tu dobu fungovaly místo škol měšťanských, se sloučily v jednu. Nově vzniklé třídy tedy fungovaly jako smíšené, jedinou výjimkou byla třída čtvrtá, jelikož tu navštěvovalo až příliš žáků, aby vytvořili jednu třídu. Ta tedy zůstala rozdělena na třídu chlapeckou a třídu dívčí.

Na úplném sklonku války měla nacistická armáda pro potřeby svých vojenských lazaretů zabrané téměř všechny školní budovy ve městě včetně velké části jejich vybavení. Výuka všech tříd tedy musela probíhat pouze ve škole v Pulicích, tento stav pak trval až do konce války, což znamenalo ještě dva měsíce. Pulická škola však nebyla dostačující, proto se vyučovala také v sokolovně, v budově Husova sboru či v hostinci U Labutě. Po osvobození naší země se ihned začalo pracovat na normalizaci situace ve školství.⁴⁴

Stejně jako v celé zemi, roky války i to co následovalo nepřineslo Dobrušce nic šťastného ani v ostatních sférách života. Problém přišel, když bylo v roce 1940 nařízeno dvojjazyčné pojmenování obcí. Dobruška totiž nikdy ve své minulosti nenesla jiný název než český. Okupanti proto vymysleli název „Gutenfeld“, což v překladu doslova znamená Dobré pole.

Prakticky ihned od vyhlášení Protektorátu se i někteří dobrušští občané aktivně účastnili odboje. Někteří se stali součástí organizace Obrana národa. Mnoho z nich v boji za demokracii položilo život, anebo jeho zbytek strávili v nelidských podmínkách koncentračních táborů.

Život v Protektorátu byl pro obyvatele těžký. Velmi rychle po jeho vyhlášení byla zastavena činnost spolků, jako byl Skaut, Sokol či Orel. V roce 1942 byly postupně odstraněny všechny kostelní zvony i zvonky na obecních zvoničkách a z kapliček.

Nejvýraznější územní změna proběhla v roce 1944, když bylo do Dobrušky umístěno sídlo okresního soudu. Tak tomu zůstalo i nějakou dobu po válce.

⁴³ *Památní kniha obecné školy dívčí v Dobrušce*. Okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv škol Dobruška.

⁴⁴ MACH, Jirí. *Dobruška- příběh města*. Dobruška: město Dobruška, 2018. str. 207.

V Dobrušce žila ještě před válkou poměrně vysoká populace židovských obyvatel. Právě pro ně měla druhá světová válka asi nejhorší dopad. Některým židovským obyvatelům se naštěstí podařilo emigrovat ještě před vyhlášením Protektorátu, někdy v průběhu 30. let. Většina však takové štěstí neměla.

V roce 1942 přišlo konečné řešení židovské otázky, tedy jejich plánované vyvraždění. Dobruští Židé byli v prosinci toho roku odvezeni transporty do Terezína, odkud byli nadále rozmístěni do vyhlazovacích táborů, především do Osvětimi. Tomuto osudu se vyhnula pouze jedna obyvatelka židovské čtvrti, Hermína Kornfeldová. Ta raději ukončila svůj život sama dobrovolně, jen aby předešla utrpení, které čekalo ostatní.

Původně žilo v Dobrušce více než 40 židovských obyvatel, nacistické koncentrační tábory přežilo pouze pět z nich. Dva však zemřeli na následky věznění bezprostředně po válce. Natrvalo se pak do Dobrušky vrátil pouze Oskar Fantl, který zemřel v šedesátých letech.⁴⁵

7. Komunistický převrat

Po uchopení moci komunisty došlo v Dobrušce a okolí k zásadním změnám. Mezi ty nejvýznamnější patří rozhodně připojení okolních obcí k Dobrušce. Ještě za Protektorátu Čech a Moravy byly připojeny Pulice a Křovice. Od roku 1948 byly potom připojeny i Mělčany, Běstviny, Domašín a Spáleníště.

Od roku 1949 proběhly také zásadní územní reorganizace celého regionu. Nejdříve byl zrušen novoměstský okres a jeho území bylo přičleněno k okresu Dobruška. V roce 1960 byl pak zrušen i okres dobrušský a celé zemi bylo rozděleno mezi okresy Náchod a Rychnov nad Kněžnou.⁴⁶

Stejně jako v celé zemi, tak i v Dobrušce přicházeli s upevňováním komunistické moci další restriktce (JZD, znárodnování podniků, povinnost účastnit se různých celostátních oslav, a hlavně postihy za neplnění daných pravidel).

V padesátých letech přibyla v Dobrušce spousta nových staveb, jako například sídliště či nové rodinné domy v dnešní ulici 1.Máje a teplárna, zřízen byl také městský

⁴⁵ MACH, Jiří. *Dobruška – příběh města*. Dobruška: město Dobruška, 2018. str. 203 – 210.

⁴⁶ Tamtéž, str. 212.

rozhlas. Byla také vystavěna nová budova gymnázia, které bylo slavnostně otevřeno v roce 1958.

V tomto období se také zvýšil počet obyvatel v Dobrušce přibližně o jeden tisíc. Hlavní zásluhu na tom má vznik Vojenského topografického ústavu. Další silný nárůst obyvatel přišel v sedmdesátých letech. V tu dobu totiž začala výstavba panelových sídlišť. Zároveň je to díky prorůstovými populačnímu opatřeními, která zaváděla tehdejší vláda (tzv. Husákovy děti).⁴⁷

Zásadní změnou si v tomto období prošly spolky, a to především jejich vedení. Na vedoucích pozicích byli často vyměněni původní funkcionáři za takové, kteří byli oddáni komunismu nebo mu alespoň neškodili. Příkladem takových spolků je třeba Sokol, nebo pěvecké sbory Vlasta a Dobroš. Některé spolky po zásadních personálních změnách dokonce zanikly.

Přísným restrikcím podléhala také kultura. Její vývoj přesně zrcadlí atmosféru a aktuální situaci v zemi. Padesátá a první polovina šedesátých let se hudebně nesla především ve znamení dechovky. Od poloviny šedesátých let ji pak začínají vytlačovat nové hudební směry. V Dobrušce patří mezi průkopníky nového hudebního směru kapela *Rose boys*. Stejně jako mnoho ostatních se i tato skupina inspirovala u anglických *Beatles*. Právě takové kapely jsou příkladem politického uvolnění v šedesátých letech a touhu mladé generace po něčem novém.

Divadlo také prošlo zásadními změnami. Jednou z nich je třeba oficiální vyškrtnutí operety ze seznamu povolených žánrů. Operetu částečně nahradila estráda. V našem regionu byla hudba s divadlem propojeny po několik desetiletí, tyto změny a nařízení proto znamenal zásadní útlum. K jejich opětovnému spojení na jevišti došlo na počátku šedesátých let. Dobrušští ochotníci amatérští umělci zinscenovali hru *Jak přišla basa do nebe*, která vycházela z lidových krkonošských pohádek. Na scéně se kromě herců pohybovala i živá kapela.

„Zatímco soubor F. A. Šubert, začleněný do nově vzniklého závodního klubu, v podstatě živořil, objevil se na jevištních prknech nový divadelní spolek. Nesl název Pokrok a jeho protagonisty byli především příslušníci armády, přesněji zaměstnanci Vojenského topografického ústavu, který do Dobrušky přesídlil v roce 1951. Pokrok působil jen několik

⁴⁷ Tamtéž, str. 218 - 219.

let a jeho repertoár odpovídal době, ve které vznikl. Jako jediný dobrušský divadelní soubor se zúčastnil i významné přehlídky Jiráskův Hronov. V dalších letech se pak vojenští ochotníci přičlenili k souboru F. A. Šubert, kde byli vítanou posilou. I místní obyvatelé začali vojenské i civilní zaměstnance Vojenského topografického ústavu poměrně brzy přijímat jako starousedlíky. Z Pokroku vyšel i jeden z významných divadelních režisérů Jan Patera.“⁴⁸

Do závodních klubů, které pod sebou veškeré kulturní organizace schraňovali, patřili kromě hudebníků a divadelníků i jiné umělecké oblasti. Najdeme zde i fotografie, výtvarníky či filmaře.

V šedesátých letech také ve městě přibylo mnoho významných soch. Ta nejvýznamnější z nich stojí dodnes na náměstí v těsné blízkosti radnice. Tuto sochu můžeme považovat za téměř průkopnickou, jelikož vznikla v době, kdy vyrůstaly především pomníky Klementa Gottwalda či jiných významných představitelů komunistického režimu. Akademický sochař Josef Adámek však vytvořil sochu nejvýznamnějšího dobrušského rodáka – Františka Vladislava Heka. Stejný sochař je autorem i památníku obětem nacismu, který stojí před průmyslovou školou.⁴⁹

Desátý květen roku 1945 bude tedy navždy v dobrušské historii zapsán jako den osvobození. Toho dne se do města dostala Rudá armáda a pro Dobrušku začala nová etapa. Jednou z nejdůležitějších otázek se stalo obnovení školství, které v době války a nacistické okupace utrpělo velkou ránu. Z doby ještě předválečné zůstaly ve městě dvě školy měšťanské, škola obecná a jedna dětská opatrovna.

Normalizační doba sice přinesla do školského systému spoustu reforem, zároveň však způsobila velké škody právě na mládeži a vzdělávání od základního až po vysokoškolské.

„Dřívější tvůrčí přístupy byly nahrazeny jednotným a varianty nepřipouštějícím výkladem, zejména ve společenskovedních předmětech. Kritérium kvality nebyly vědecké poznatky, ale usnesení stranických orgánů, výsledky nejrůznějších pseudovědeckých konferencí apod. Učitelé nebyli vedeni k tomu, aby prohlubovali své znalosti studiem odborné literatury, ale byli nuceni absolvovat nejrůznější školení, na nichž jim byl podáván

⁴⁸ MACH, Jiří. *Dobruška - příběh města*. Dobruška: město Dobruška, 2018. str. 224.

⁴⁹ MACH, Jiří. *Dobruška - příběh města*. Dobruška: město Dobruška, 2018. str. 223 – 226.

jednotící výklad historie a společnosti, zpravidla konvergující k stalinskému zjednodušování a zkracování. Předpokladem kariérního růstu učitele se stalo absolvování Večerní univerzity marxismu-leninismu, jejíž úroveň byla prabídňá a ve své podstatě se omezovala na memorování několika dávných pouček, překonaných dokonce i v rámci samotné komunistické ideologie.“⁵⁰

I přes výše zmíněné podmínky se našli učitelé, kteří nešli s davem a zachovali si tak svou úroveň. Byli to tací, kteří například v hodinách literatury do výkladu zahrnuli i tzv. zakázané autory, nebo v hodinách dějepisu se zmínili o tom, že na vítězné straně druhé světové války nestál pouze Sovětský svaz.

Jiní učitelé se zaměřili třeba na mimoškolní aktivity svých žáků. Mezi takové v Dobrušce patřil například Václav Čáp, který s žáky dobrušského gymnázia secvičil celou řadu divadelních představení, i když vedení školy ho v tom nijak nepodpořilo. Úplným opakem byla Základní škola Františka Kupky, kde žakovské divadelní představení režíroval sám tehdejší ředitel školy Miroslav Sixta.

Výuka ve škola, a především její ideová výchova byla často v rozporu s tím, co žáci slyšali doma a v čem byli vychováni. To zapříčinilo zmatek a neschopnost najít své místo ve společnosti nejen u těch nejmenších, ale u velké většiny tehdejší mládeže.⁵¹

7.1. Vývoj základních škol

Pravidelná výuka po revolučních událostech začala téměř okamžitě, a to přesně 14. května. Zásadním způsobem byly upraveny vzdělávací osnovy. Výuka německého jazyka byla zrušena, naopak mezi povinné předměty se dostala literární historie, dějepis a zeměpis.

Okresní národní výbor nechal rozdělit hlavní školu zpět na školu měšťanskou dívčí a školu měšťanskou chlapeckou. Toto rozdělení bylo na konci roku 1945 schváleno zemskou školní radou.

⁵⁰ MACH, Jiří. *Dobruška - příběh města*. Dobruška: město Dobruška, 2018. str. 237.

⁵¹ MACH, Jiří. *Dobruška - příběh města*. Dobruška: město Dobruška, 2018. str. 238.

Návrat do původních školních budov nebyl úspěšán, jelikož budovy byly v dezolátním stavu potom, co sloužily jako lazarety. Hojně využívané tedy zůstaly i další prostory, ve kterých bylo možné výuku vést.

Škola v Pulicích neposkytovala dostatek místa, takže bylo nutné třídy ponechat nadále smíšené. Až poté, co se podařilo zrekonstruovat alespoň část školy, byly třídy opět rozděleny na dívčí a chlapecké.

V roce 1948 došlo také ke sloučení dvou dobrušských měšťanských škol v jednu školu střední. Ve škole se vyučovalo ve třech postupných třídách a dvou jednoročních učebních kursech.⁵²

Stejně jako před válkou se i teď dobrušské školství potýkalo se svým od počátku největším problémem – nedostatkem místa. Budova, ve které se dříve nacházela chlapecká škola sloužila v tu chvíli jednotkám Sboru státní bezpečnosti. Třídy se proto museli opět rozmístit do dalších školních budov a prostor, které mohly sloužit k výuce.

Velkou změnou a pomocí především pro děti, jejichž matky byly zaměstnány se stala školní vývařovna. Ta byla zřízena ve školním roce 1950/51 na popud učitelského sboru. Jídelna byla umístěna hned naproti národní škole a do školy v Pulicích bylo jídlo denně dováženo.

Nový školský zákon z roku 1953 upravoval systém vzdělávání a zavedl národní školy, osmileté střední školy, jedenáctileté střední školy a školy odborné. Především osmiletá střední škola v Dobrušce se opět potýkala s nedostatkem prostoru, a proto byla výuka roztroušena do dalších budov školních i neškolních. To bylo po čase vyřešeno tím, že pro potřeby školy byla uvolněna budova bývalé měšťanské školy chlapecké.⁵³

V roce 1959 došlo ke změně osmileté střední školy na střední školu devítiletou. První devátá třída byla otevřena pro studenty, kteří absolvovali osmý ročník a v dalším školním roce nepokračovali na výběrových školách.

Školský zákon z roku 1960 pak uzákonil základní devítileté vzdělávání s tím i základní devítileté školy (ZDŠ). Ty v Dobrušce najednou vznikly dvě. Jedna na místě dnešní ZŠ Františka Kupky a jedna v budově společně s SVVŠ, předtím gymnáziem. Právě druhá zmíněná škola – Základní devítiletá škola Zdeňka Nejedlého se na přelomu

⁵² *Kronika školy III.*, Základní škola Františka Kupky Dobruška.

⁵³ Tamtéž.

sedmdesátých a osmdesátých let potýkala s vysokým nárůstem žáků a jedna budova již nebyla dostačující.

Bylo tedy rozhodnuto o výstavbě nové budovy pro tuto školu, a to hned v těsné blízkosti gymnázia. Pavilon byl dokončen roku 1985 a škola byla přemístěna. Nadále pak využívala jídelny a tělocvičny na gymnáziu. Na stejném místě stojí dodnes, akorát pod jménem Základní škola Pulická.

7.2. Gymnázium

Ke zřízení gymnázia v Dobrušce došlo již v roce 1945. Návrh byl podán tehdejším ministrem školství Zdeňkem Nejedlým, vláda republiky se pak usnesla, že v Dobrušce bude zřízeno státní reálné gymnázium.

Škola byla nejprve umístěna do budovy učňovské školy, dnešní průmyslová škola. V prvním školním roce existence nastoupilo do školy 118 studentů. Výuka byla zahájena slavnostním otevřením, na kterém se sešli studenti, učitelský sbor, rodiče a představitelé místního národního výboru.

Škola dostala později nové jméno, stalo se tomu při příležitosti návštěvy ministra školství dr. Zdeňka Nejedlého dne 23. září 1945. Po jeho souhlasu byl tedy oficiální název ústavu Státní reálné gymnázium dr. Zdeňka Nejedlého.⁵⁴

Škola se postupně angažovala ve společenském životě města a okolí. Vyšší třídy se například účastnily zalesňovacích prací v oblasti Orlických hor. V létě se část studentů i se dvěma profesory účastnili chmelové brigády. Z toho vznikla tradice trávající několik let.

První maturitní zkoušky se zde konali v červnu roku 1949. Zkoušky vykonávalo všech šest absolventů a tři z nich pokračovali ve studiu na vysokých školách.

V roce 1953 došlo k reformně školství a Gymnázium v Dobrušce bylo zrušeno. Místo toho byla zřízena jedenáctiletá střední škola. Došlo také k přesunu do budovy bývalé měšťanské školy. Tato budova byla však poměrně stará a nebyla v ideálním stavu. Během školního roku 1956/57 byla provedena oprava a rekonstrukce celé budovy. Škola ale i nadále nestačila, a to hlavně z důvodu její kapacity. Bylo proto rozhodnuto, že bude vystavěna nová.

⁵⁴ BRANDEJS, Čestmír. *Almanach Gymnázia Dobruška*. Gymnázium Dobruška, 2020. str. 79.

V roce 1958, pouhé dva roky po položení základního kamene, byla nová školní budova v Pulické ulici slavnostně otevřena. Na tomto místě sídlí Gymnázium dodnes. Zároveň s budovou byla otevřena i jídelna, která je také dodnes se školou propojena.

V roce 1960 došlo k další školní reformě. Jedenáctiletá střední škola se změnila ve dvanáctiletou střední školu pokusnou. Došlo také k úpravě učebních osnov, kdy byly do výuky zavedeny také výrobní praxe v různých dobrušských podnicích. V následujícím školním roce byla přidána i zemědělská praxe, která probíhala v JZD Dobruška.

Další školní reforma na sebe nenechala dlouho čekat a v roce 1961 ustálila devítiletou školní docházku a s tím zrušení jedenáctiletých a dvanáctiletých středních škol. Místo nich vznikly devítileté školy základní, které byly povinné a na ně navazující střední všeobecně vzdělávací školy. Dobrušská škola v Pulické ulici byla tedy rozdělena na dvě. Jednou byla Základní devítiletá škola Zdeňka Nejedlého a SVVŠ Zdeňka Nejedlého. Školy však nadále fungovaly pod jedním ředitelstvím. K jejich úplnému rozdělení došlo na začátku školního roku 1968/69. Ve stejném školním roce se SVVŠ změnilo zpět na gymnázium, na kterém bylo zavedeno čtyřleté studium.⁵⁵

7.3. Střední průmyslová škola

V době vzniku gymnázia, tedy v roce 1945, vyvstala také myšlenka zřízení školy odborné. V Dobrušce již v minulosti existovala škola učňovská či škola živnostenská. Nešlo však jen o navázání tradice, v podorlickém kraji se hojně rozvíjela průmyslová výroba, tak bylo potřeba mít místo, kde by se vzdělávali další generace technických pracovníků.

Ještě téhož roku došlo tedy ke zřízení mistrovské školy strojnické, která byla umístěna v budově učňovské školy, kde mohla plně využít potenciál a vybavení budovy. Jelikož se jednalo o jedinou školu svého typu v širším okolí, byl o studium na ní velký zájem. Po přísném výběru, ve kterém se přihlíželo na dosavadní školní prospěch i praxi bylo ke studiu přijato 32 studentů. Státní mistrovská škola fungovala bez velkých obtíží až do roku 1954, kdy byl tento typ studia v zemi zrušen.⁵⁶

⁵⁵ BRANDEJS, Čestmír. *Almanach Gymnázia Dobruška*. Gymnázium Dobruška, 2020. str. 80 – 81.

⁵⁶ *Sborník k 25. výročí Střední průmyslové školy v Dobrušce 1945 – 1970*. Dobruška. Str. 9 – 10.

Roku 1951 byla však souběžně s mistrovskou školou ustanovena vyšší průmyslová škola strojnická. Ta poskytovala úplné střední vzdělání a byla ukončena maturitní zkouškou.

Pro výuku byla velmi důležitá praxe, proto navázala spoluprací s mnohými podniky ve městě. V nich si studenti testovali své znalosti a uváděli je do praxe. Škola se tak stala významným článkem dobrušského průmyslu.⁵⁷

Strojírenská výuka zde na škole probíhala do roku 1974. Zbyla tak tedy pouze výuka elektrotechnická, která zde fungovala od roku 1964. Významnou součástí výuky se po několik dekád stala také forma studia při zaměstnání, ta zde probíhala mezi lety 1954 až 1992. Výuka probíhala nejprve ve formě večerní školy, později přešla i na dálkové studium.

7.4.Odborné učiliště

Školní areál, který je dodnes využíván jako odborné učiliště slouží již od roku 1950. Na počátku padesátých let bylo v Dobrušce vybudováno středisko pro pracující dorost, kde se vyučovalo v oborech zámečnick, soustružnick a frézař.

V průběhu padesátých let zde probíhalo soustavné budování, původní místnosti byly přetvořeny na učebny, byla opravena střecha a podlahy a samotné dílny prošly také velkými změnami.⁵⁸

Bez velkých změn pak učiliště fungovala po dlouhou dobu. Dnes je tam stále, i když pod jiným názvem a jedná se o školu soukromou – střední škola Podorlické vzdělávací centrum.

7.5.Vznik a zánik nových škol

Školy, na které se zaměříme v následující části neměly v Dobrušce dlouhého trvání, je však nutné zmínit alespoň některé z nich, jelikož jsou součástí městské historie.

Ve stejném roce jako gymnázium a státní mistrovská škola byla ve městě založena ještě jedna vzdělávací instituce. Jednalo se o dvouletou obchodní školu. Ta byla pojmenována po dobrušském rodákovi F.V. Hekovi, nesla tedy název Veřejná obchodní

⁵⁷ Tamtéž, str. 21.

⁵⁸ BROŽEK, Alois. *Odborné učiliště n.p. Adast*. Nepublikovaný rukopis, 1968.

škola Fr. VI. Heka v Dobrušce. Slavnostní zahájení proběhlo na podzim roku 1945, škola svou činnost však ukončila již roku 1950.⁵⁹

Po válce došlo také k obnovení školního zařízení pro nejmenší občany města. Roku 1947 byla ve městě zřízena mateřská škola. Ta byla umístěna do prostor bývalé městské opatrovny z dob předválečných.

7.6. Od pražského jara k Sametové revoluci

Rok 1968 se ze začátku zdál být rokem naděje. Pražské jaro a částečné znovuzískání svobody se otisklo i v životě na malém městě. V Dobrušce byly některé dříve znárodněné domy vráceny původním majitelům, byly dokončeny téměř všechny rehabilitace odsouzených ve vykonstruovaných procesech. Po městě byly vyvěšována protiokupační hesla a tiskly se letáky, které byly zdarma rozdávány lidem a vylepovány ve výlohách obchodů.

Podobné aktivity pokračovali i po 21. srpnu a vpádu vojsk Varšavské smlouvy na naše území. Mnohé kulturní akce se nesly v protiokupačním smyslu. K tomu sloužil především dobušský *Kulturní kalendář*. Především jeho rubrika *Listy z kroniky*, která se zabývala vlastenecky orientovanými články k padesátému výročí vzniku Československé republiky. V článcích se objevovali úryvky ze starých kronik, které na oko skrytě odsuzovaly sovětskou okupaci.

V roce 1968 byla v Dobrušce dokonce obnovena činnost skautu. Toto období však netrvalo dlouho a rychle přišel naprostý obrat a příchod normalizace.⁶⁰

V dubnu 1969 do čela Komunistické strany nastoupil Gustav Husák a veškeré naděje a získaná svoboda se vytratila. Československá společnost měla před sebou dvacet let existence pod přísnou kontrolou komunistického režimu.

Jedním z posledních otevřených protestů proti tehdejšímu zřízení byla demonstrace dobušských středoškoláků, která znamenala podporu statečného činu sebeobětování Jana Palacha v lednu 1969. Tuto akci následovaly ještě dvě spontánní demonstrace na náměstí F. L. Věka v březnu po tom, co naše hokejové národní mužstvo porazilo tým SSSR. Ani jedna z těchto akcí nebyla státní mocí potlačena a nebylo do nich nijak zasaženo.

⁵⁹ FRÝDA, Josef. *Dějiny školství v Dobrušce od počátku do současnosti*. Hradec Králové, 1973. Diplomová práce. Pedagogická fakulta v Hradci Králové, katedra historie a geografie. Str. 67.

⁶⁰ MACH, Jiří. *Dobruška – příběh města*. Dobruška: město Dobruška, 2018. str. 229.

Po tom už bylo však všechno jinak. Lidé žili ve strachu a obavách z budoucnosti. Probíhali prověřkové pohovory a čistky. Mnoho lidí muselo opustit své zaměstnání, i přesto, že se často jednalo o odborníky se skvělými výsledky. V Dobrušce takový osud potkal například Václava Matouše. Ten byl vyhozen nejen z pozice ředitele okresního archivu, ale z archivu celého. Práci potom dostal v na peci v pulické cihelně, i přestože se jednalo o jednoho z největších odborníků v oblasti dobrušské regionální historie.⁶¹

Osmdesátá léta, a především jejich druhá polovina se již nesla v duchu rozkladu komunistického systému. V Dobrušce byla organizována distribuce samizdatové literatury a další aktivity, které byly otevřeně směřovány proti normalizačnímu politickému systému.⁶²

Události, které se uskutečnily 17. listopadu 1989 v Praze byly následovány vlnou demonstrací po celé zemi. V Dobrušce se taktéž uskutečnilo velké shromáždění, na kterém kromě jiných promluvili i pražští herci Petr Nárožný a Petr Čepek. V Kině 70, kde se uskutečnilo shromáždění, bylo ustanoveno Občanské fórum.

Úloha KSČ ve městě téměř okamžitě skončila. Došlo jen k jedné zásadní personální změně, a to k rezignaci dosavadního ředitele gymnázia.

První zásadní změnu přinesly první svobodné volby v roce 1990. Občanské fórum zvítězilo jak na parlamentní, tak na obecní úrovni a prvním starostou města Dobrušky se stal Vladimír Zrzavý. Tato funkce byla opět obnovena po téměř půlstoletí. Nejen před Dobruškou, ale před celou zemí se otevírala nová etapa její historie, tentokrát svobodná.⁶³

8. Současné školství v Dobrušce

Na školství se i v dnešní době, můžeme říci době posametové, klade velký důraz. V Dobrušce se momentálně nachází mateřská škola, tři školy základní, tři školy střední, a ještě donedávna zde byla pobočka Karlovy Univerzity v Praze.

Město, jakožto zřizovatel škol základních upíná svou pozornost především směrem k nim. Stará se o materiální a prostorové zabezpečení. Nejzásadnější změny týkající se právě

⁶¹ Tamtéž, str. 230 – 237.

⁶² MACH, Jiří. *Dobruška – příběh města*. Dobruška: město Dobruška, 2018. str. 239.

⁶³ Tamtéž, str. 240.

základního vzdělávání se udály především po roce 1990 a prostředky, které byly na tyto účely použity byly vyšší než kdy předtím.

Mateřská škola taktéž spadá do městské samosprávy, která se stará o její chod a vkládá do něj každoročně vysoké prostředky. Počet žáků se v posledních letech stabilizoval, to dokazuje poměrně vyrovnaný populační přírůstek ve městě a k tomu sloučených obcí.

Základní školy jsou v Dobrušce tři - Základní škola Františka Kupky, Základní škola Pulická a základní škola v Opočenské ulici. Poslední zmíněná se specializuje na žáky s lehkým a středním mentálním postižením a dalšími zdravotními handicapy. Zřizovatelem školy je Královehradecký kraj a byla zřízena v roce 1960. Žáci školy pochází z celé spádové oblasti a školu dnes navštěvuje více než padesát žáků.

Základní školy Fr. Kupky a Pulická se stále vyvíjejí. V průběhu let od Sametové revoluce byla k ZŠ Fr. Kupky přistavěna nová tělocvična a jídelna. K ZŠ Pulické bylo v roce 2003 přistavěno celé patro a škola byla vybavena bezbariérovým přístupem.

Dobrušské gymnázium je již po několik let řazeno mezi nejlépe hodnocené střední školy v Královehradeckém kraji. Kritériem tohoto hodnocení je počet studentů přijatých na vysoké školy. I přesto, že zřizovatelem gymnázia je královehradecký kraj, tak město je úzce spojeno s fungováním školy a podporuje i její aktivity, týkající se i mimoškolních činností. Nejčastějšími akcemi jsou akce kulturní, pro které město často propůjčovalo prostory. Mezi nejoblíbenější akce patřil hlavně studentský Majáles.

Druhou střední školou v Dobrušce je Střední průmyslová škola elektrotechniky a informačních technologií. I kvůli jejímu zaměření není spolupráce s městem tak intenzivní jako v případě gymnázia.

Poslední, třetí střední školou v Dobrušce je škola soukromá. Z původního odborného učiliště je dnes Podorlické vzdělávací centrum.

Dlouhou dobu byla také v Dobrušce pobočka Karlovy Univerzity. Ta fungovala jako pomaturitní studium a přípravný kurz medicíny, farmacie, veterinárního lékařství a přírodních věd. O prázdninách zde probíhaly jazykové kurzy českého jazyka pro zahraniční krajany. V současnosti prostor slouží jako ubytovna a hotel.⁶⁴

⁶⁴ MACH, Jiří. *Dobruška – příběh města*. Dobruška: město Dobruška, 2018. str. 271 – 273.

2. VÝZNAMNÍ DOBRUŠTÍ RODÁCI A OSOBNOSTI

V Dobrušce se narodilo a vyrostlo mnoho osobností, které byly významné v různých oborech. Ať už byl jejich význam pouze regionální, či přesahoval hranice našeho státu, všichni byli a jsou součástí dobušské historie. V následující části jsou vyjmenováni ti nejvýznamnější z nich, kteří se zasloužili o proslavení našeho města v různých oblastech života.

2.1. Alois Beer

Alois Beer byl malíř a kronikář, který většinu svého života prožil ve druhé polovině 19. století. Narodil se v Dobrušce 27. 2. 1833, ve svém rodném městě také zemřel, a to 10. 10. 1897.

Beer se původně vyučil soustružníkem a ve městě měl zařízenou vlastní živnost. V soukromém životě byl spíše plachý a obyvatelé města ho často považovali za podivína. Jeho nejbližším důvěrníkem byl sešit, do kterého si zapisoval a zakreslovat vše, co okolo sebe viděl. Ještě v mládí často cestoval, procestoval značnou část monarchie a navštívil místa jako Vídeň či Lublaň.

Beerovo kronikářské dílo mapuje události na pozadí druhé poloviny 19. století. Jeho zápisky a kresby zachycují život v Dobrušce, ale i na místech, která navštívil. Co se týče Dobrušky, tak důkladně zdokumentoval všechny domy a charaktery místních obyvatel. Zachytil také plány domů a míst, které dnes již neexistují. Podrobně jsou také zdokumentovány události, které se za jeho života udály. Jedná se především o válečné události roku 1866 a ničivý požár z téhož roku a to jak, lidé tyto katastrofy prožili.

Jeho dílo nebylo za jeho života dostatečně oceněno. Pro širokou veřejnost se jeho dílo zveřejnilo až v roce 1937. Dnes je veškeré Beerovo dílo uloženo v archivní sbírce dobušského muzea.⁶⁵

⁶⁵ MACH, Jiří. *Dobruška*. Dobruška: město Dobruška, 2008. str. 16.

2.2. Radim Drejsl

Radim Drejsl byl hudební skladatel, jehož život byl velmi krátký, ale i přesto úspěšný. Narodil se v Dobrušce 29. 4. 1923. Vystudoval gymnázium v nedalekém Rychnově nad Kněžnou, na kterém také v roce 1942 odmaturoval. Jeho kroky pokračovaly na pražskou konzervatoř, kde se věnoval studiu skladby, klavíru a dirigování.

Po válce se stal důležitým organizátorem dobrušského kulturního života. Ve studiu pokračoval v letech 1946 až 1950 na pražské Akademii múzických umění. Ve svém životě působil také jako velitel Armádního uměleckého souboru Víta Nejedlého.

Kromě ve své době velmi populárních vojenských a budovatelských písni komponoval i díla vážné hudby. Dokonce se pokusil o zkomponování opery, což svědčí o tom, že jeho hudba byla tematicky velmi rozsáhlá. V roce 1953 však dobrovolně ukončil svůj život v nedožitých třiceti letech.⁶⁶

2.3. František Vladislav Hek

František Vladislav Hek je pravděpodobně nejznámější dobrušský rodák. Tento český obrozenecký spisovatel se zde narodil 11. 4. 1769 do rodiny dobrušského kupce. Prvnímu vzdělání se mu dostalo v dobrušské městské škole. Poté se vydal za studii do Prahy, kde vystudoval gymnázium. Právě v dnešním hlavním městě se dostal do styku s českou vlasteneckou společností, především s českým divadlem a Krameriovým nakladatelstvím.

Ve druhé polovině 80. let se ale vrátil zpět do Dobrušky, kde od otce převzal kupeckou živnost. Ve svém krámku nejen prodával, ale v době období, které dnes známe jako národní obrození, založil knihovnu a spoluobčanům půjčoval české knihy i noviny. Stal se tak jedním z venkovských zástupců Krameriovy České expedice.

O svůj krám přišel v roce 1804 při požáru města. Sám také napsal několik knih a zkomponoval několik skladeb, jelikož byl velmi talentovaný i v tomto uměleckém odvětví.

⁶⁶ MACH, Jiří. *Dobruška*. Dobruška: město Dobruška, 2008. str. 19.

Dodnes se jedná o nejvýznamnějšího představitele národního obrození v našem regionu. Jeho dalším počinem byl pokus o uvedení českého divadla, to mu však bylo opočenskou vrchností zakázáno.

Co se týče jeho literárních děl, nejčastějším žánrem byl epigram, který byl často velmi satiricky zaměřený. Jeho nejznámější spis pochází z roku 1820 a jmenuje se „Veliký pátek“. V tomto díle ostře kritizuje dobrušskou maloměstskou společnost a její nešvary. Spis byl následně konfiskován.

Po smrti manželky v roce 1821 Hek Dobrušku navždy opustil. Život dožil u své dcery v Kyšperku, dnešním Letohradě.

F. V. Hek se proslavil díky románu Aloise Jiráka „F. L. Věk“, k jehož sepsání byl právě Hekův život inspirací. Samotnou Dobrušku poté ještě více proslavil televizní seriál na motivy tohoto slavného románu. Hlavní postavu si v něm zahrál pan Radoslav Brzobohatý a důkazem toho, jak významná postava to pro Dobrušku je, je i fakt, že pan Brzobohatý se stal čestným občanem města. ⁶⁷

„Vážená paní Gregorová, vážený pane Brzobohatý, dámy a pánové.

Popularita, kterou Dobruška získala po uvedení seriálu F. L. Věk, je zásluhou především pana Radoslava Brzobohatého. Nejenom jeho brilantní herecké profesionality, ale zejména tím, že tuto roli, která patří k vrcholům jeho umělecké tvorby, hrál i celým svým srdcem. Také proto jeho seriálový hrdina nestárne, má co říci i po čtyřiceti letech od doby, kdy byl seriál vytvořen, a jsem přesvědčen, že obsahuje nadčasová sdělení i pro generace, které se ještě nenarodily. Lásky k českému jazyku, národu a k české vlasti, jsou hodnoty, které, dokud bude tento národ existovat, nebudou nikdy zastaralé, či patřící pouze do časů minulých. Jsem velice rád, že mohu dnes předat ocenění, které je nejvyšším oceněním, jež může město udělit. Radost nad tím kalí skutečnost, že je nemůžu předat osobně tomu, komu náleží. Pan Radoslav Brzobohatý však byl o udělení čestného občanství předem informován a velmi se na tento okamžik těšil. Osud bohužel rozhodl jinak. Přesto jsem však přesvědčen, a toto moje přesvědčení sdílí i celá městská rada, všichni zastupitelé a mohu říci, že i občané našeho města, že nepředat čestné občanství by bylo vůči Radoslavu Brzobohatému jakýmsi dluhem. Vždyť to, co pro naše město vykonal, je něčím, co má trvalou hodnotu, která se nedá vyjádřit ničím měřitelným.

⁶⁷ MACH, Jiří. *Dobruška*. Dobruška: město Dobruška, 2008. str. 19-20.

Udělení čestného občanství znamená přijetí oceněného do svazku obyvatel města, mezi nejbližší sousedy. Radoslav Brzobohatý však naším dobrušským sousedem již je. Je jím už dávno, od chvíle, kdy poprvé ožily obrazovky našich televizorů jeho F. L. Věkem, vlastencem z Dobrušky. A sousedem nad jiné milým a blízkým zůstane v paměti a srdcích nás všech už navždycky. Pan Radoslav Brzobohatý se mnohokrát vyznal z lásky ke svému F. L. Věkovi i k Dobrušce. Město Dobruška se udělením čestného občanství vyznává z úcty a obdivu k němu, jeho hereckému umění i lidským hodnotám. Přijměte prosím list o udělení čestného občanství i symbolický klíč k městu vy, kteří jste Radoslavu Brzobohatému byli nejbližší.“⁶⁸

2.4. František Kupka

František Kupka byl malířem, který je známý po celém světě. Narodil se 23. 9. 1871 v Opočně, celé dětství však strávil v Dobrušce. Zde se také vyučil sedlářem a řemenářem. Malířství studoval nejprve v Jaroměři, později v Praze a poté dokonce ve Vídni a v Paříži.

I přesto, že již nějakou dobu pobýval v zahraničí, tak v období první světové války organizoval ve Francii československé legie a angažoval se o samostatnost českého státu. Po válce se vrátil do ČSR a chvíli působil na ministerstvu obrany a poté jako profesor na Akademii múzických umění. V roce 1924 se však vrátil zpět do Francie, kde prožil většinu svého života.

Stal se jedním ze zakladatelů abstraktního umění v malířství. Směr, kterým se udávalo jeho umění se nazývá orfismus. Kupkova díla sklídila po celém světě velké ohlasy a v nejrůznějších koutech světa se konaly různé výstavy jeho děl.

V Dobrušce je v prostorách renesanční radnice zpřístupněna stálá expozice Kupkových děl. Jedná se především o jeho prvotiny, které maloval zejména pro svého mecenáše, tehdejšího starostu města Dobrušky Josefa Archleba.⁶⁹

⁶⁸ Proslov starosty města Petra Tojnara k předání čestného občanství Radoslavu Brzobohatému, předneseno 11. října 2012.

⁶⁹ MACH, Jiří. *Dobruška*. Dobruška: město Dobruška, 2008. str. 21.

2.5. František Adolf Šubert

František Adolf Šubert se narodil v Dobrušce 27. 3. 1849 jako nejmladší z devíti dětí do rodiny poměrně chudého sedláka. Již od mládí se zajímal o kulturu a zamiloval si především hudbu a ochotnické divadlo.

Vystudoval gymnázium v Hradci Králové a poté se přihlásil na filozofickou fakultu Univerzity Karlovy. Tu však po prvním roce studia musel z existenčních důvodů opustit. Poté pracoval jako novinář. Pracoval například v časopise Brousek, Vlasta či Politika.

Je také autorem několika básní, povídek, historických románů a dramát. Byl také členem Sboru pro postavení Národního divadla. Roku 1883 byl jmenován ředitelem Národního divadla v Praze. I přesto, že byl v Praze plně vytížen, spolupracoval i nadále s dobrušským ochotnickým divadlem.

V roce 1900 z Národního divadla odešel. V letech 1907 až 1908 působil jako ředitel Městského divadla na Královských Vinohradech. Od té doby pak ale působil už pouze jako novinář.

Zemřel v Praze v roce 1915. Rozsahem jeho práce patří Šubert mezi nejvýraznější postavy české kultury druhé poloviny 19. století.⁷⁰

⁷⁰ MACH, Jiří. *Dobruška*. Dobruška: město Dobruška, 2008. str. 24.

ZÁVĚR

První písemná známka o existenci Dobrušky pochází již z první poloviny 14. století. V tu chvíli se již mluví o městě, které je obeháno městskou zdí a vlastní nějaká městská práva. Dá se však předpokládat, že počátky osídlování této oblasti spadají do mnohem dřívější doby. Důkazem toho jsou archeologické nálezy, které byly nalezeny v blízkosti města. Dobruška byla po značnou část své existence velmi významným městem ve své oblasti. Město spadalo do správy opočenského panství a bylo právem považováno za hospodářské centrum města. To se nezměnilo ani po vymření rodu Trčků, kteří panství vládli. Po nich se novými majiteli stal italský rod Collorodo z Walsee. Dobruška byla v průběhu let ohrožena nejednou katastrofou. Jednalo se například o války, které změnily na určitou dobu život ve městě, nebo o četné požáry, které město ničili stále dokola. Ze všech těchto situací však vyšla Dobruška silněji a dokázala se přes to přenést a pokračovat ve vývoji. Ve 20. století se charakter města změnil asi nejvíce. Způsobily to především světové války a změny režimů. Společnost ve městě si prošla mnohými změnami.

Vzdělávání a výchova dětí byla v Dobrušce vždy velmi důležitá. První zmínky o její existenci pochází již ze 14. století. Ze začátku bylo školství spojeno především s chodem církve a náboženství. To se postupně měnilo a vzdělávání se osamostatňovalo. Po celou dobu se dobrušské školství potýkalo především s jedním hlavním problémem, a to s nedostatkem prostoru a velkým počtem žáků. Vznikaly tak nové školní budovy a školy se tak často přemísťovaly. Důvodem stěhování byly také časté požáry, které budovy školy různým způsobem poškozovaly. Požáry také zapříčinili to, že část dokumentů o vývoji škol dodnes chybí. V průběhu světových válek sloužily budovy škol jako sklady či jako polní lazarety. Výuka musela být teda přesunuta do jiných objektů či na nějakou dobu úplně pozastavena. Dá se však říct, že vývoj vzdělávání v Dobrušce odpovídal vývoji vzdělávání v celé zemi.

Záměrem mé práce bylo shrnout dobrušské vzdělávání a ukázat jeho proměny na pozadí významných historických událostí. Nejzásadnější vliv měli samozřejmě na jeho vývoj změny režimů či války. V historii se však najdou i události, které se na první pohled nezdají být tak důležité, ale přesto formovali jak školství, tak celou společnost.

Významnou část práce jsem věnovala samotné historii města, jelikož pro pochopení vývoje školství je potřeba získat celkový přehled o vývoji celého města. Dobruška si za dobu své existence prošla ne jednou obtížnou situací, ať už se jednalo o války, které ovlivnily život

obyčejných lidí ve městě, nebo o požáry, které je často a tragicky postihovaly. Všechny tyto události nějakým způsobem ovlivňovaly i vývoj vzdělávání. Na konci práce jsem také zmínila o významných osobnostech dobrušské historie. Někteří z nich mají dočinění i s vývojem školství. Všichni zmínění však významným způsobem proslavili naše město a přinesli mu význam a postavení, někdy i v mezinárodním měřítku.

Přestože toto téma má stále spoustu mezer, a ne všechna období naší městské historie jsou podrobně zmapována, jelikož časté ničivé požáry poničily spoustu dokumentů. Domnívám se, že cíl své práce jsem splnila a historii vzdělávání v Dobrušce nastínila nejlépe, jak jen bylo možné.

Knižní zdroje

BRANDEJS, Čestmír. *Almanach Gymnázia Dobruška k 75. výročí založení školy*. Gymnázium Dobruška

BROŽEK, A. *Odborné učiliště n.p. Adast*. Nepublikovaný rukopis, 1968

FRÝDA, Josef. *Dějiny školství v Dobrušce od počátku do současnosti*. Hradec Králové, 1973. Diplomová práce. Pedagogická fakulta v Hradci Králové, katedra historie a geografie

HLADKÝ, KLEN, RUML, SMOLA. *Dobruška: průvodce městem a okolím*. Dobruška, 1972.

KRÁLÍČEK, Jiří. *Stručné dějiny Dobruška a Opočenska: vyprávění o zašlých časech Dobruška a Opočenska, aneb, co daly Dobruška a Opočno světu a co si od něho vzaly...* Ilustroval Petr NETÍK. Rychnov nad Kněžnou: Uniprint, 2016. ISBN 978-80-905793-3-0.

MACH, Jiří. *Dobruška*. Dobruška: Město Dobruška, 2008. ISBN 978-80-254-2854-2.

MACH, Jiří. *Dobruška - příběh města*. Dobruška: město Dobruška, 2018. ISBN 978-80-907227-0-5.

MATOUŠ, Václav. *Dějiny města Dobrušky v datech: 1320-1990*. V Dobrušce: Městský úřad, 1994.

VEVERKA, Zdeněk. *Gymnázium Dobruška 1945 – 1980*.

Archivní zdroje

Kronika školy dobrušské od počátku do dne 28. srpna 1893. Okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv škol Dobruška.

Kronika školy dobrušské ode dne 8. září do 1924. Okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond archiv škol Dobruška.

Památní kniha obecné dívčí školy v Dobrušce. Okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond archiv škol Dobruška.

Památní kniha dívčí školy v Dobrušce. Okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv škol Dobruška

Kronika školy III., Základní škola Františka Kupky Dobruška

Sborník k 25. výročí Střední průmyslové školy v Dobrušce 1945 – 1970. Dobruška

Anotace

Jméno a příjmení:	Barbora Jelenová
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	PhDr. Pavel Kopeček, Ph.D.
Rok obhajoby:	2021

Název práce:	Historie vzdělávání v Dobrušce v kontextu historie města
Název v angličtině:	History of education in Dobruška in context of the town history
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá historií vzdělávání v Dobrušce v kontextu historie města. Jedná se tedy o vývoj školství a událostí, které ho nejvíce ovlivnily a formovaly a jež se udály na jeho pozadí.

Klíčová slova:	Město Dobruška, vzdělávání, obecná škola, měšťanská škola, národní škola, základní škola, střední škola
-----------------------	---

Anotace v angličtině:	This thesis describes the history of education in Dobruška based on the town's history. It describes the main development and events which had the biggest influence on it.
------------------------------	---

Klíčová slova v angličtině:	The town Dobruška, education, primary school, town school, national school, secondary education, secondary school
------------------------------------	---

Přílohy vázané v práci:	
Rozsah práce:	77 091 znaků, 13 982 slov
Jazyk práce:	Čeština